

Hukuk

Platform Bülteni

Ocak-Mart 2019 | Sayı 5

▼ İDARENİN İDARİ
EYLEMLERİNDEN DOĞAN
SORUMLULUĞU S: 3

▼ T.C. DANIŞTAY ONBEŞİNCİ DAİRE
İDARENİN HİZMET KUSURU
S: 16

▼ 2019 YILI PARASAL
SINIRLAR TABLOSU S: 19
VE FAİZ TABLOSU S: 21

Editörden...

MBB Hukuk Platformu Bültenimizin beşinci sayısını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz. Bültenimizde yer alan içerik değerli üstatlarımızın katkılarıyla gerçekleşmekte ve bilgi verme amacıyla oluşturulmaktadır.

Hukuk bültenimizin beşinci sayısında ilk olarak, idarenin idari faaliyetleri sebebiyle hizmet kusurundan kaynaklanan sorumluluğunun ele alındığı bir makale yer almaktadır. Sonrasında, Danıştay'ın bu konu hakkında güncel bir kararı ile devam etmekteyiz. Son olarak 2019 yılında mahkemelerde parasal sınırları belirten bir tablo ile alacaklara uygulanan faizler, oranlar ve hesaplamaların bulunduğu bilgileri ihtiva eden bir tabloyu sizlerle paylaşmaktayız.

Tüm ilgililere faydalı olması dileği ile...

Av. Gamze Güler
Editör

KÜNYE

Genel Yayın Yönetmeni | M. Cemil Arslan

Editörler | Av. Gamze Güler

Katkı Sağlayanlar

Av. Gamze Güler / MBB Hukuk İşleri Koordinatörü

Av. Celil Çelik / Bayrampaşa Belediyesi

Sayı 5, 2019

İDARENİN İDARİ EYLEMLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUĞU

Eylem ve işlemlerinden sorumlu olan idare, bireylere bunlar sebebi ile vermiş olduğu zararları tazmin etmekle yükümlüdür. İdarenin mali olarak sorumluluğunun temeli ülkemizin sosyal bir hukuk devleti olmasından kaynaklanmaktadır. İdare hukukunun gerek ortaya çıkışı gerekse uygulanışı devlet ve vatandaş ekseninde gerçekleştiği için süreklilik arz etmiş ve kendine özgü bir yapı oluşturmuştur. Bu yapı geçmişten günümüze yargı içtihatları ile geliştirilerek olgunlaştırılmıştır. Danıştay kararlarının İdarenin sorumluluğunu belirlemesi açısından diğer hukuk alanlarından ayrılmış olduğu ve uygulamada olayın niteliğine, durum ve şartlara göre sonuçlandırıldığı görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında idarenin yürüttüğü işlem ve eylemler öncelikle tanımlanmış olup, idari eylemlerden kaynaklanan sorumluluklarda anayasal ve yasal çerçeve çizilmiştir. Hukuk devletinin gereği olarak idarenin bireylere vermiş olduğu zararlardan doğan hizmet kusuru sorumluluğu genel olarak değerlendirilmiş ve yargı kararları ışığında açıklanmıştır.

İdari İşlem ve Eylem Kavramı

İdari işlem, idare hukuku alanında idarenin tek yanlı irade açıklaması ile hukuksal sonuç doğuran, hukuk düzeninde değişiklik yapan kamu hukuku işlemleridir. Bir başka ifade ile ilgililerin hukuki durumlarını etkileyen kararlardır.

Dar anlamıyla “idari eylem” deyimi, idarenin kamu hukuku alanındaki maddi fiil ve hareketlerini anlatır. İdarenin faaliyetleri sırasında gerek iradesi dışında gerçekleşen olaylar, gerekse bilerek ve isteyerek yapmış

olduğu maddi fiiller ile hatta hareketsiz kalması sonucunda meydana gelen birtakım fiili durumlar şeklinde tanımlayanlar olduğu gibi; hizmetin görülüşü sırasında ve yürütülen idari faaliyetle ilgili olarak, idarenin araç ve gereçlerinin işleyişi veya işlemeyişi ya da idarenin personelinin zarar verici davranışı yüzünden doğan karar şeklinde ifade edenler de bulunmaktadır.

Daha genel tanımlamayla, bir kararın icrası mahiyetinde olan veya bir karara dayanan bir görevin yerine getirilmesi için yapılan fiili hareketler ile sorumluluk açısından şahsi kusur hali hariç, kamu görevlilerinin zarar doğu-

rucu hareketleri ya da kamu hizmeti araç ve gereçleriyle verilen zararlar birer idari eylem teşkil etmektedirler.¹

İdari eylem, idarenin kamu hukuku alanındaki maddi fiil ve hareketlerini anlatmakta; bu durum, idarenin bile- rek ve isteyerek yaptığı fiiller, idari faaliyetini yerine ge- tirirken iradesi dışında gerçekleşen olaylar ve hareketsiz kalması sebebi ile ortaya çıkan bir takım fiiller şeklinde meydana gelmektedir. Hareket iş veya çalışma olarak belirlenen maddi fiil niteliğindeki idari eylemler yapı- dıkları anda hukuki sonuç doğurup tükenirken, hare- ketsiz kalma şeklindeki idari eylemlerde idare harekete geçmek ve sonuç almak durumunda olduğu olay devam ettiği sürece, fiili sonuç yaratmaya devam etmektedir.

İdari eylemlerde irade, maddi yaşamda değişiklik mey- dana getirir. İdari işlemlerde irade ise, hukuk yaşamında veya hukuki statüde bir değişiklik oluşturur. Bir memu- run boş bir kadroya atanması bir idari işlem, idareye ait bir aracın yaptığı kaza ya da bir yolun yapılması idari bir eylemdir.

İdari eylemler bir idari işlemin uygulanması şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, idarenin bir olay karşısında eylemsizliği de idari eylem olarak algılanmakta ve ida- renin sorumluluğunu doğurmaktadır. Ancak idarenin hareketsizliğinin sorumluluğa yol açabilmesi için idare- nin olayda ihmali olması, yapması gerekeni yapmaması gerekmektedir.

İdari eylemler iptal davasına konu oluşturamazlar ve ya- pıldıkları anda hukuki sonuçlarını doğurur, yapılmakla tükenirler. İrade, eylemlerde maddi (dış) yaşamda de- ğişiklik yapmaya yönelmiştir.² İdarenin idari nitelikte- ki maddi fiilleri, davranış ve tutumları olarak nitelenen idari eylemlerin yasal bir tanımı bulunmamakla birlikte, idari eylemlerin belirlenmesi bilimsel ve yargısal içtihat- larla yapılmakta; kamu hizmeti ve kamu kudreti ilkeleri doğrultusunda çerçevesi çizilmektedir. İdari eylemler böylelikle kamu gücünü kullanan idarenin hukuk ku- ralları ile bağlı gerçekleştirdiği fiil ve hareketler olarak belirtilmektedir.³

İdari eylem için idareye bağlanabilen ve hukuki olarak dış dünyada değişiklikler meydana getiren olumlu veya olumsuz hareket biçimi olarak da kabul edilmektedir.⁴ İdari eylemler için tüm tanımları bir araya getirdiğimiz- de aşağıdaki gibi özetleyebilmek mümkündür;

- İdare tarafından gerçekleştirildikleri gibi, idare adı- na hareket eden özel hukuk kişilerinin idari faaliyeti yürüttüğü eylemleri de idari eylemdir. Örneğin; be- lediye ile yapılan yapım sözleşmesi çerçevesinde yol yapımı sırasında yüklenici firmanın gerçekleştirdiği fiil, ameliye, hareket, davranış ve işler idari eylemdir.
- Olumlu ya da olumsuz hareket tarzını gösterir. Du- rumun gereklerine göre belirli bir eylem göstermek zorunda olan ve fakat eylemsizliği sebebi ile hukuki durumlarda veya dış dünyada hukuki sonuçları olan değişiklikler ortaya çıkıyorsa idarenin hareketsizliği de bir idari eylemdir. Örneğin; çöp toplama görevini yerine getirmeyen belediyenin bu konudaki hareket- sizliği de bir idari eylemdir.
- İdarenin yetki ve sorumluluğunda, ona bağlanabilen eylemler; idarenin veya idarenin nam ve hesabına ha- reket eden özel hukuk kişilerinin idari faaliyetin yürü- tülmesinde ona bağlanabilen bir fiil, ameliye, hareket, davranış, işler veya hareketsiz kalması durumlarıdır. Örneğin; devlet hastanesinde sağlık kamu hizmeti sı- rasında görev yapan bir doktorun hastasını ameliyat edip, sağlığına kavuşturması da bir idari eylemdir an- cak dikkatsizliği sonucu ameliyat esnasında hastanın karnında neşter unutarak hastanın mağduriyetine ne- den olması da bir idari eylemdir.
- Yeni bir hukuki durum meydana getirir, mevcut bir hukuki durumu ortadan kaldırır veya hukuki durum- larda değişikliğe neden olur. Bu açıdan hukuka uygun veya hukuka aykırı olarak nitelenen eylemlerdir.
- İdari eylemler bir idari işlemin uygulanmasına yöne- lik olabileceği gibi hiçbir işleme dayanmadan doğru- dan doğruya yapılan salt eylemler biçiminde de orta- ya çıkabilmektedir.

Bir İdari İşleme Dayanan İdari Eylemler

Bir idari işleme dayanan idari eylemler, idari işlemler, tek taraflı irade açıklamasıyla hukuki sonuç doğuran kesin ve yürütülmesi zorunlu tasarruflardır. İdarenin, temelinde bir idari karar veya işlem olmayan veya bir idari sözleşmeye dayanmayan her türlü faaliyeti (fizik alanında görülen iş, hareket ve çalışmalar) veya hareket- siz kalması idari eylem olarak tanımlanmaktadır. İdari işlemlerin, hukuk âleminde değişiklik, yenilik doğuran irade açıklamaları olmalarına karşın; idari eylemler, sa- dece ilgililerin hak ve yetkilerini kullanmaları koşuluyla hukuki etki ve sonuç doğurmaktadır.⁵

İdari işlemler ve eylemler birbirinin içine geçmiş şekilde uygulandığından, idari eylemler çoğu zaman bir idari işleme dayanmakta ve idari işlemin hazırlık veya uygu-

¹ İbrahim BERBEROĞLU; “Genel Hatlarıyla Devletin Hukuki Sorumluluğuna İlişkin İlkeler”, <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/insanhaklari/sunumlar.html> [Erişim Tarihi: 20.12.2018]

² İl Han ÖZAY, *Günlüğünde Yönetim*, İstanbul 2017, s.825

³ Arife ÖNDER, “ İdarenin İdari Eyleminden Doğan Sorumluluğu”, *Yayımlan- mamış Yüksek Lisans Tezi*, 2006, s.23

⁴ Bahtiyar AKYILMAZ, Murat SEZGİNER, Cemil KAYA, *Türk İdare Hukuku*, 2018, s.293

⁵ BERBEROĞLU, a.g.m, s.1

lama safhasında yer alabilmektedir. Ayrıca, bir eylemin idare tarafından yapılması ve idari bir işleme dayanması idari nitelik taşıdığını göstermekte; idarenin öngördüğü veya öngöremediği eylemlerin temelinde dayanak olarak bir idari işlem olması sebebi ile idarenin eylemi bir idari nitelikte olmaktadır.

İdari işlemin öngördüğü idari eylemin yapılması şeklinde ortaya çıkan idari eylemde yani idari işlemin icrasında; birtakım işlem, eylem ve muamele yapılmakta ve idari işlemin öngördüğü hukuki sonuç idarenin araç gereçleri ve idari eylemlerle gerçekleştirilmekte veya ceza, zabıta, haciz gibi yaptırımlarla ilgililer tarafından yerine getirilmektedir.⁶

Bir idari işleme dayanan idari eylemler, idari işlemin icrasını gerçekleştirdiği ve aslolan kurucu nitelikteki idari işlem olduğu için idari işlemin hukuki rejimine tabi olmaktadır. Böylece bir idari işlemin icrasına dayanan idari eylemlerde ortaya çıkan uyuşmazlıklar idari işlemlerden doğan dava niteliğinde olup 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12'inci maddesine tabidir.⁷ Burada dava konusu olan idari eylem değil, idari eylemin dayandığı idari işlemdir. Hukuka uygunluğu araştırılacak olan husus zarara sebebiyet veren eylemin temelindeki işlem olmaktadır.

İdari işlemin öngördüğü idari eylemlerin hiç yapılmaması şeklinde ortaya çıkan idari eylemlerde; Yargıtayın yerleşik İçtihadı Birleştirme Kurul Kararında, "Amme Kanunları hükümlerince yapılmış olan tesislere bakma ve o tesisleri kullanma mükellefiyetleri de yine amme kanunlarından doğan mükellefiyetler olduklarından bu mükellefiyetlere aykırı davranma halleri de idari karara dayanan fiillerin hiç veya gereği gibi yapılmaması arz ettiğinden dolayı bunlardan doğan zararlar dahi idari karar ve fiillerden doğan zararlardır." şeklinde hüküm kurmuştur. Buna göre idari işlemin hiç veya gereği gibi uygulanmaması eylemleri idari eylemler olmakta, idari eylemdeki bu hukuka aykırılık idari işleme aykırılık olarak görünse de idari işleme dayanması söz konusudur.

Bir İdari İşleme Dayanmayan İdari Eylemler

Bir idari işleme dayanmayan idari eylemler, idarenin bir idari işlemine dayanmayan eylemlerine salt idari eylem denmektedir. Bazı idari eylemler kaynağını doğrudan kanun hükmünden almakta, kanun idareye belirli bir

konuda doğrudan hareket edebilme yetkisi vermektedir. İdarenin bu salt eylemleri neticesinde uğranılan zararın tazmini açısından açılan idari eylemlerden doğan dava niteliğinde olup uygulanacak olan kanun hükmü 2577 sayılı İYUK'un 13'üncü maddesidir.⁸ Bu noktada sorumluluk açısından idari işlemin icrası eylemi ile salt idari eylemler arasında bir fark bulunmamakta, idari işlemin icrası niteliğindeki idari eylemlerde hukuka uygunluk araştırılırken, salt idari eylemlerde bu şekilde bir araştırma yapılmamaktadır.

Yasal bir yetkinin kullanımı niteliğindeki idari eylemlerde, idarenin doğrudan eylem yapması şeklinde gerçekleşen en tipik örnekleri olarak da idari ve adli kolluk uygulamaları gösterilmektedir. İdarenin eyleminin yasal bir yetkiye dayanıp dayanmaması fiili şartların bütünü göz önüne alınarak değerlendirilir.⁹ İdare yasal bir yetki ile hareket eder karinesine dayanılmakla beraber, yasal dayanaktan yoksun olan idari işlemin idarilik unsuru ortadan kalkar ve eylem hukuka aykırı hale gelir. Ancak idari eylem yasal bir yetkiye dayanmakta fakat eylem hukuka aykırı bir şekilde gerçekleştirilmişse eylem idarilik unsurunu koruyacaktır. İdare yasal bir yetkisini doğrudan kullanarak bir taşınmaza el atabilir ve kamulaştırma işlemi yapabilir. Bu idari eylemler yasanın idareye verdiği yetkilerle gerçekleşir, dayanağını oluşturan idari işlemler hukuka uygundur.

İdarenin idari işlevi ile ilgili olan fiil, ameliye, davranış, işler şeklinde hareket tarzı ile gerçekleşen eylemleri, ister bir idari işlemin icrası eylemi olsun isterse salt idari eylem olsun yasal dayanağı ile idari usul ve esaslar çerçevesinde gerçekleşmelidir. Aksi halde idari usul ve esaslar dışında idarenin eylemleri yargı makamlarınca haksız fiil olarak sayılmakta ve idare hukukuna özgü fiili yol denilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İdarenin birtakım eylemleri ile mülkiyet hakkı ya da kişilerin temel hak ve özgürlüklerinden özel yaşamın gizliliğine ağır ve açık şekilde bir müdahalesi olabilmektedir. Hukuk dışı olarak gerçekleşen bu eylem hukuki dayanaktan yoksun, idari niteliği haiz olmayan haksız bir eylem olarak nitelendirilmektedir. Her ne kadar fiili yol idarenin eylemi ile gerçekleşse de yasal bir dayanağı olmadığı ve usul dışı olduğu için idari nitelikleri bulunmaz ve so-

⁶ ÖNDER, a.g.e, s.30

⁷ "İptal ve tam yargı davaları: Madde 12 – İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu husustaki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler. Bu halde de ilgililerin 11 nci maddede uyarınca idareye başvurma hakları saklıdır."

⁸ "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması: Madde 13 – 1. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir. 2. Görevli olmayan adli (...) (1) yargı mercilerine açılan tam yargı davasının görev yönünden reddi halinde sonradan idari yargı mercilerine açılacak davalarda, birinci fıkrada öngörülen idareye başvurma şartı aranmaz."

⁹ ÖNDER, a.g.e, s.33

rumluluğu özel hukuka tabi olur, uyuşmazlıklar ise adli yargının görev alanında çözülür.¹⁰ En yaygın örneği; idare özel mülkiyete konu taşınmazı herhangi bir plan ve projeye dayanmaksızın ve ortada kamulaştırma işlemi bulunmadan ve hatta kamulaştırma işlemi bulunsada bu işlem kesinleşmeden fiili bir şekilde el atmakta ve bu duruma kamulaştırmaksız el atma adını vermektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında kamulaştırmaksız el atmaların yani idarenin bir kimseye ait taşınmazı bilerek veya bilmeden kamulaştırmaya ilişkin usul ve kurallara uymaksızın ve herhangi bir bedel ödemeksizin işgal ederek kamu hizmetine tahsisinin, hukukumuzda fiili yola en belirgin örnek teşkil ettiğini belirtmiştir. Ayrıca idarenin kamu mülkiyetindeki taşınmaz mala, bir idareye ait taşınmaz malın diğer idareye devrinde usul ve esaslara uymaksızın el atması; köylünün sulama suyu kullanma hakkı gibi aynı haklara yapılan müdahalesi de fiili yol şeklinde nitelendirilmektedir.¹¹

Bir Kamu hizmeti ile bağlantılı olan idari eylemler; bir idari işlemle kurulan kamu hizmeti çerçevesindeki eylemler olup, bu hizmetler idari makamlar tarafından tesis edilen işlemlerle veya idarenin görevlileri eliyle yürütülmektedir.¹² Bir kamu hizmetinin yürütülmesi niteliğindeki idari eylemlerde genel olarak bu eylemlere yönelik bir idari işlem bulunmamakta ancak bu eylemler herhangi bir idari işlemle kurulan hukuki çerçevede icra edildiğinden idarilik vasfını haiz olmaktadır. Örnek olarak yükseköğretim kamu hizmetlerinin görülmesi çerçevesinde amfide ders yapılması, millî savunma kamu hizmeti çerçevesinde askeri bir uçağın görev uçuşu yapılması verilebilir.

Yukarıda yaptığımız bir idari işlemin icrası niteliğinde olan ve doğrudan bir işlemin sonucu olmayıp salt idari eylemler şeklindeki ikili ayrıma göre, bir idari eylemle icra edilen idari işlemde açıklanan irade o hukuki etkiyi yaratarak bir sonuç doğurmaya yönelik olmaktadır. Direkt olarak bir idari işlemin sonucu olmayan maddi eylem ya kesin bir faaliyetin ya da bir iradenin hukuki etkisinin genişletilmesi şeklinde olmaktadır.¹³

İdare, idari eylemini idari faaliyet sırasında veya sebebiyle gerçekleştirirken, bu eylemin yöneldiği kişi veya kişiler bakımından hukuki sonuç ortaya çıkarır ve hukuki âlemde bir değişiklik meydana getirir. İdari işlemle idari eylem bu bakımdan benzerlik gösterse de, idari eylemi idari işlemden ayıran en önemli özellik; idari işlemde, yetkili makam irade beyanını hukuki sonuç doğurmaya yönelik olarak açıklamakta iken idari eylemde, o idari eylemin ortaya çıkaracağı hukuki sonuca yol açmaya yönelik açıklanan bir irade beyanı bulunmamaktadır. Örnek olarak, hakkında disiplin soruşturması

sonucunda öğrenciye tebliğ edilen uyarma cezası işlemi, Fakülte Dekanının öğrenciye uyarma cezası verilmesi yönünde irade beyanını açıklaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir idari eylem olarak yol yapım çalışması sırasında bir sakinin bahçe duvarının yıkılması olayında, o fiile sebebiyet veren kamu görevlisinin ya da görevli olduğu idarenin duvarın yıkılması konusunda bir irade beyanı mevcut değildir. Burada idari işlemlerde hukuki sonuçlar önceden öngörülebilmekte ve idari işlemi meydana getiren irade beyanı o hukuki sonuca yönelik olarak açıklanmakta iken, salt idari eylemlerde hukuki sonuçlar önceden hiç veya tam olarak öngörülememekte ve eyleme bağlı olarak veya eylemden sonra meydana gelmektedir.¹⁴

İdarenin kanuniliği ilkesi ve idarenin faaliyeti için yetki veren bir norma bağlı şekilde yapılabilen idari eylemler bir dizi idari işlemin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, göstericilere müdahale etme amacıyla polislerin görevlendirilmesi idari işleminde ve müdahale sırasında göstericilerin yaralanması idari eyleminde; polisin görevlendirme işlemiindeki irade beyanı sadece o gösteri için görevlendirme olup, göstericinin yaralanmasına yönelik bir irade beyanı değildir. Göstericiye müdahale edilmesi idari eylemi neticesinde yaralanması şeklindeki hukuki sonuç, eylemden önce öngörülebilecek ve bu yönde bir irade beyanına sahip olacak nitelikte değildir. Burada yaralanma şeklinde meydana gelen hukuki sonuç, idari eylemin sonrasında var olan ve eylemle birlikte ortaya çıkan bir hukuki sonuç olmaktadır.

Buna ek olarak, bir idari işlemin bir idari eylemle beraber icrası da söz konusu olabilmektedir. Örneğin, belediye encümeni tarafından ruhsata aykırı olarak yapılan bir yapının otuz gün içinde yıkılmazsa belediye tarafından yıkılacağına dair işlemin ilgisine tebliğinden sonra 30 gün içinde yıkılması eylemi yukarıda bahsedilen salt bir idari eylem niteliğinde olan bahçe duvarının yıkılmasından farklı olarak bir idari işlemin icrası niteliğini taşımaktadır. Burada yıkım eylemi öncesinde belediye encümen işlemi var olup, doğrudan yapının yıkılmasını öngörmekte ve bu yönde hukuki sonucun gerçekleşmesi şeklinde bir irade beyanı sunmaktadır. Dolayısıyla hem encümen kararı neticesinde gerçekleşen bir yıkım eylemi hem de bu yıkım eyleminin öngörülmesi söz konusu olduğundan ruhsata aykırı yapının yıkılması salt bir idari eylem olmanın ötesinde belediye encümeninin yıkım kararının icrası niteliğinde bir eylem olarak değerlendirilmektedir.¹⁵

Ayrıca şu hususu da belirtmek gerekir, İYUK'un 12'inci ve 13'üncü maddeleri ile doğrudan bir idari işlemin icrası niteliğindeki eylemler ile bir idari işlemin sonucu olmayan salt idari eylemler arasında ayırım yaparken, aynı sonuçları doğuran aynı idari eylemin yöneldiği

¹⁰ AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA, a.g.e, s.297

¹¹ AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA, a.g.e, s.298

¹² ÖNDER, a.g.e, s.34

¹³ AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA, a.g.e s.295

¹⁴ AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA, a.g.e s.295

¹⁵ AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA, a.g.e, s.296

kişiler bakımından farklı nitelendirilebileceğine dikkat edilmelidir. Örneğin, önceden alınan bir yıkım kararını icra eden belediye ekiplerinin karara konu binayı yıkar-ken, komşu binaya zarar vermeleri durumunda; yıkım kararına dayanılarak binası yıkılan kişi ile yıkım sırasında binası zarar gören komşusu açısından yapılan idari eylemin niteliği farklılaşmaktadır. Yıkım esnasında zarar gören bina sakini, yıkım kararının ilgilisi olmadığı gibi doğrudan yapılan idari eyleme bağlı olarak meydana gelen bina hasarı da öngörülen hukuki sonuç değildir. Bu sebeple, yıkım kararının ilgilisi için bu idari eylem, bir idari işlemin icrası niteliğinde iken, komşu bina sakini için salt idari eylem şeklinde kendini göstermektedir.¹⁶

İdarenin sahip olduğu ve kamu hizmetlerinde kullandığı “taşınır ve taşınmaz mallar” ile “hayvanlar”, geniş anlamda dahi işlem veya eylem olmadıkları halde, salt varlıkları ya da kendiliklerinden işleyişleri ile bireylere ve özel mülkiyete bir zarar verirlerse; hizmet kusuru ve daha çok kusursuz sorumluluk esasına göre idarenin tazmin borcuna yol açabilirler. Diğer bir deyişle, idarenin taşınır taşınmaz mallarından ve “hayvanlarından” o doğan zararları da “idari eylem” kavramı içinde düşünmek gerekir. İdarenin eylemleri “mevzuat çerçevesinde” veya “dışında” olduğuna göre iki gruba ayrılır ve bunların hukuki rejimleri, gerek idare gerek personel bakımından tamamen farklıdır. Ayrıca, idari eylemlerin ilişkin olduğu kamu hizmet ve faaliyetlerinin türleri de, dairenin bunlardan doğabilecek mali sorumluluğu ile ilgili şartları ve sonuçları belirler. Öte yandan idari işlemlerin kamu görevlilerinin “yetki” alanlarına, idari eylemlerin ise “ödev” konularına ilişkin ve yönelik olduğuna da işaret etmek gerekir.

İdare tarafından yapılan bazı eylemler kişi hak ve hürriyetlerine açık ve haksız bir müdahale teşkil eder ve bir zarara yol açarsa, bu klasik anlamda bir idari eylem değil “idarenin haksız fiili” olur ve bu fiili yapan idare Borçlar Hukuku esaslarına göre sorumlu tutulur.¹⁷

İdarenin yerine getirmiş olduğu etkinliklerden bireylerin mağdur edilmemeleri açısından geniş olarak yorumlanması gereken “idari eylem” kavramının tespitinde, uygulamada oldukça fazla güçlüklerle karşılaşmaktadır. Kavram üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanım yoktur. İdarenin hangi faaliyetinin idari eylem sayılacağına ilişkin bugün gerek Danıştay gerek Yargıtay, gerekse Uyuşmazlık Mahkemesinin çoğu kez birbiriyle çelişen kararlarının bu soruna bir çözüm getirdiğinden bahsetmek mümkün görülmemektedir.

İdari eylem sayılmada kabul edilen ölçütlerden birçoğunun, aynı olayda aranır olması idare tarafından yapılan etkinliklerin “haksız fiil” ya da “idari eylem” kategorisinden hangisine dahil edileceği karmaşası yaratır. Oysa

ki idari eylem idari bir işlemin uygulanması sırasında gerçekleştirilebileceği gibi, hiçbir idari işlem ve karara dayanmadan herhangi bir kamu görevlisi tarafından da icra edilebilir.

Dolayısıyla, idari faaliyetlerin yapılması sırasında idari işlem ve usullere uyulmadan yapılan hareketler de ilke olarak idari eylem niteliğini taşırlar.¹⁸

İdari eylemlerden doğan tam yargı davaları denildiğinde, normal olarak, kaynağında bir idari işlem bulunmayan, tam deymi ile “saf, idari edim ve davranışlardan çıkan tazmin uyuşmazlıklarını anlamak gerekir. Öte yandan, idari eylemlerle idari işlemlerin nitelikleri arasında bir paralellik bulunduğu da görülmektedir. Gerçekten, idari işlemler gibi idari eylemler de; idareyi meydana getiren kamu birimlerince tesis edilirler, tek yanlıdır, kamu hukuku kurallarına göre ve kamu gücüne dayanarak oluşturulurlar, başka makam ve kişilerin onayına bağlı olmadan doğrudan doğruya uygulanabilirler, kişilerin hukuki durumlarını etkileyen hüküm ve sonuçlar doğururlar.¹⁹

Görüldüğü üzere, idari eylemlerin de başta gelen niteliği, organik yönden “idarilik”tir. Yani, Devlet ve kamu tüzel kişileri veya bunların organlarıncı yapılmış olmaktadır. Ancak, uygulamada idare ile organik bir bağlantısı bulunmayan bazı eylemler de idari eylemler sayılmakta ve bunlar “sosyal hasar” kuramı uyarınca idarenin sorumluluğunu doğurmaktadır.

3- İdari Eylemlerde Yasal Sorumluluk

İdare, hukukun üstünlüğü ilkesi gereğince tüm faaliyetlerini yargı önünde hesap verebilir şekilde, titizlikle icra etmek zorundadır. Kamu hizmetini yürüten idare, bu yükümlülüğünü yerine getirirken bu hizmetleri sürekli ve kesintisiz biçimde sunmayı asli görevi olarak yerine getirmektedir. İdari sorumluluk, idarenin eylem ve işlemleri sonucu kişilere verdiği zararlardan doğan mali sorumluluğudur. İdarenin kamu hukuku esasları

¹⁶ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, a.g.e, s.297

¹⁷ ÖZAY, a.g.e, s.826

¹⁸ ÖZAY, a.g.e, s.827

¹⁹ ÖZAY, a.g.e, s.828

na uygun olarak mali sorumluluğuna gidilebilmesi için, özel hukukta olduğu gibi birtakım hukuki esaslara dayanmak zorundadır. Sorumluluk hukukunun kavram ve ilkeleri, idare hukukuna ilişkin öğreti ve teorilerin gelişiminden önce borçlar hukuku alanında gelişmiştir. İdari sorumluluğun dayandığı esaslar içeriği ne kadar farklı olsa da kusurluluk, mali sorumluluk gibi kavramlar bakımından borçlar hukuku ilkeleri doğrultusunda belirlenmiş ancak bu kavramların içerikleri kamu hukukun gereklerine uydurularak içtihatlar ile geliştirilerek olgunlaştırılmıştır.²⁰

İdarenin işlem ve eylemlerinden ötürü sorumlu olabilmesi için gerekli olan maddi ve hukuki nitelikteki bir araya gelen şartlar, sorumluluğun aynı zamanda neye dayandığını belirleyecektir. Diğer bir deyişle tazminat borcunun ortaya çıkış sebepleri açıklanacaktır.

İdarenin gerek kusurlu gerek kusursuz sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için şu üç koşulun bir arada bulunması gerekir:

Bir zararın varlığı; zarar deyimi bir hukuk süjesinin maddi veya manevi varlığında istem dışı olarak ortaya çıkan kayıp ve eksiklikleri anlatır. Tazmin borcunun doğabilmesi için, her şeyden önce bir zararın doğmuş olması gerekir. Zarardan kasıt ise, mal veya şahıs varlığında irade dışı meydana gelen eksilme olup, bu eksilme idari eylemin meydana gelmesinden önceki ve sonraki durumlar arasında meydana gelen fark sonucu oluşur.

Zararı doğuran fiilin idareye yüklenebilmesi; zarar doğuran tutum ve davranışın idareye yüklenmesi, idareye bağlanabilmesi için, idarenin zararlı eylem ve eylemlerinin zararın faili ve sorumlusu olması gerekir. Kısaca idarenin sorumlu olabilmesi için, her şeyden önce ortada bir "idari davranış" bulunmalıdır. Bu "idari davranış" bir idari işlem biçiminde ortaya çıkabileceği gibi, bir idari işlemin uygulanması için girişilen ya da herhangi bir idari işleme dayanmayan bir idari eylem de olabilir. İcrai bir şekilde gerçekleştirilecek olan zarar doğurucu idari davranış, ihmali bir davranış olarak da gerçekleştirilebilir.

İllyet (nedensellik) bağı; İdarenin zararı karşılama sorumluluğunun doğabilmesi için, zarar ile idarenin davranışı (fiili) arasında bir sebep sonuç ilişkisinin bulunması gerekir. İdari faaliyet, zararın gerçek nedenini, illetini teşkil etmelidir. Bu bağın yokluğu idareyi sorumluluktan kurtarır. Zarar, idari bir davranışın sonucu olmayıp da olayların normal akışı içinde beklenmeyen bir sonuç ise, nedensellik bağından söz edilemez.²¹

TC Anayasasının Yargı Yolu başlıklı 125'inci maddesinde düzenlenen hükümlerde, idarenin her türlü eylem ve

işlemlerine karşı yargı yolunun açık oluşu, hukuk devletin bir gereği olup, idarenin yargısal denetime tabi olduğunu göstermektedir. Ayrıca yine aynı maddenin son fıkrasında idarenin eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlü oluşu düzenlemesi; idarenin hukuka aykırı işlem ve eylemlerinin yargı denetimi neticesinde iptal edilmesi ve idarenin bu eylem ve işlemlerinden dolayı meydana gelen zararları tazminle mükellef olması demektir.²² Burada Anayasanın ilgili hükmü gereğince idarenin yargısal denetime tabi olmasındaki amaç bireylerin zararlarının da ortadan kaldırılmasıdır. İdari sorumluluğun pozitif dayanağı olan bu hükümde sorumluluktaki hukuki esaslar açıkça belirtilmemiş dolayısıyla bu hususlar yargı kararlarıyla tespit edilmekte ve olgunlaştırılmaktadır.²³

İdarenin kusura ilişkin sorumluluğunun dayanağı hukuk devleti ilkesi olduğundan idarenin kusurlu bir davranışıyla verdiği zararları ödemekle yükümlü kılınması hukuka bağlı idare anlayışından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber idarenin kusursuz sorumluluğuna ilişkin olarak sosyal devlet anlayışı ile toplumun yararı için gerçekleştirilen faaliyetler nedeniyle oluşan zararlara yine devletin katlanacak olması söz konusudur. Dolayısıyla kamu hizmetinin görülmesi sırasında kişilerin uğradıkları zararların idare tarafından tazmin edilmesi hem Anayasanın 125'inci maddesinin bir gereği hem de Anayasanın cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2'inci maddesinde öngörülen Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olmasının doğal bir sonucudur.²⁴

Bununla birlikte Anayasanın Temel hak ve hürriyetlerin korunması başlıklı 40'inci maddesinde, kişilerin resmi

²² "B. Yargı yolu Madde 125 – İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek hüküm: 13/8/1999-4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/11 md.) (...) (1) Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır. İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar. (Değişik birinci cümle: 7/5/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez. İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir. Kanun, olağanüstü hallerde, seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlandırabilir. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."

²³ Mehmet Akif BARDAKÇI, "İdarenin Eylemlerinden Kaynaklanan sorumluluğu", Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013, s.70.

²⁴ "II. Cumhuriyetin nitelikleri Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

²⁰ Kemal GÖZLER, İdare Hukuku, 2009, s.106

²¹ ÖZAY, a.g.e, s.830

görevliler tarafından haksız işlemler sonucu uğradıkları zararların devlet tarafından tazmin edilmesi ve devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkını düzenlemektedir.²⁵

Ayrıca Anayasanın 125'inci maddesinin devamı niteliğinde olan ve kamu hizmeti görevlilerinin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 129'uncu maddede, memurların ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davalarının, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunen uygun görülen şekil ve şartlarla, idarenin aleyhine açılabileceği düzenlenmektedir.²⁶ Anayasanın bu maddelerinde görüleceği üzere genel sorumluluklar belirlenmekte ve yapılan hizmetle ilgili kusuru bulunan kamu görevlilerinin bu hizmetlerini dikkatli bir şekilde yapmaları hem de kanuni düzenlemelerle sorumsuz tutulmaları önlenmek istenmekte; aynı zamanda hizmetin ifası nedeniyle zarar görenlerin ödeme gücü bulunan idareyi dava edebilmelerine imkan tanınmaktadır. Anayasanın ilgili hükümleri birlikte değerlendirildiğinde idarenin sorumluluğunun kusurlu ve kusursuz da olsa mevcut olmakta ve idareye atfedilen olumlu ya da olumsuz fiil ile zarar arasında uygun bir illiyet bağının olması gerekmektedir.²⁷

Anayasada düzenlenen bu hükümlerde, madde 125/7 'de zarara sebebiyet veren işlem ve eylemlerin süjesi idare iken, madde 40/2'de resmi görevliler, madde 129/5 'de memurlar ve diğer kamu görevlileridir. Ayrıca madde 125/7 'de sorumluluğa ilişkin bir ifade yer almazken, madde 40/2'de haksız işlemlerden bahsedilmekte, madde 129/5 'de kusurlardan doğan tazmin yükümlülükleri düzenlenmektedir. Bu maddelerde idareden daha çok kamu görevlilerinin davranışları nitelendirilmiştir. Buna ek olarak, yine madde 40/2'de ve madde 129/5'de rücu mekanizmasına yer verilmiş, idarenin görevliye rücu

edebilme imkanı verilmiştir. Ancak 129/5' de idare açısından rücu etmek bir zorunluluk olarak ortaya çıkarken 40/2'de yalnızca ilgili görevliye rücu hakkının saklı tutulmasından bahsedilmektedir. Bu hükümler sorumlu- luk koşullarını gösteren ve sorumluluğu kuran maddi normlar olmaktan ziyade davalı tarafı belirleyen usuli normlar oldukları söylenebilir.²⁸

Bu bağlamda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun kişilerin uğradıkları zarar başlıklı 13'üncü maddesinde hizmet kusuru veya kişisel kusur ayrımı yapmadan, memurlar ve kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken kişilere verdikleri zararlardan dolayı idareye karşı tazminat davası açılabilir.²⁹ Bu hükümle kamu görevlilerinin eylem ve işlemlerinden zarar görenler herhangi bir kusur ayrımı yapılmaksızın idare mahkemesinde tam yargı davasını idare aleyhine açabilmekte ve idareden tazmini talep edebilmektedir.³⁰

İdarenin sorumluluğuna ilişkin bir diğer düzenleme de İYUK'un Kararların Sonuçları başlıklı 28'inci maddesinde mevcuttur.³¹ Buradaki hükümlere göre bir mahkeme kararlarının süresi içinde yerine getirilmemesinde, mahkeme kararlarının uygulamasında işlem tesis edilmemesi veya hareketsiz kalınmasında idare aleyhine maddi ve manevi tazminat davaları açılabilme imkanı getirmektedir.

İdari işlemler idari makamlar tarafından düzenlenmekte, idari eylemler de personel adı verilen kamu görevlilerince gerçekleştirilmektedir. İdari eylemler idarenin organları eliyle yapılmakta ve sonuçları idareye atfedilmektedir; bunun sebebi idareye bağlanan eylemin kay-

²⁵ "XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması Madde 40 – Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, Resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

²⁶ "2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence Madde 129 – Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. (Değişik üçüncü fıkra: 7/5/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılmaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir. Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır."

²⁷ Fahri BAKIRCI, Şeref İBA, Gerekçeli ve Notlu 1982 Anayasası, Ankara, 2017.

²⁸ ÖNDER, a.g.e, s.67

²⁹ "Kişilerin uğradıkları zararlar: Madde 13 – (Değişik: 12/5/1982 - 2670/6 md.) (Değişik birinci fıkra: 6/6/1990 - 3657/1 md.) Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Ancak, Devlet dairelerine tevdi veya bu dairelerce tahsil veya muhafaza edilen para ve para hükmündeki değerli kağıtların ilgili personel tarafından zimmete geçirilmesi halinde, zimmete geçirilen miktar, cezai takibat sonucu beklenmeden Hazine tarafından hak sahibine ödenir. Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır. (Ek: 26/3/2002 - 4748/3 md.) İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. 12 nci maddeyle bu maddede belirtilen zararların nevi, miktarlarının tespiti, takibi, amirlerin sorumlulukları ve yapılacak işlemlerle ilgili diğer hususlar Cumhurbaşkanınca düzenlenecek yönetmelikle belirlenir

³⁰ ÖNDER, a.g.e, s.81

³¹ "Kararların sonuçları:(1)(2) Madde 28 – 1.(Değişik:10/6/1994-4001/13 md.) Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez. ...ancak disiplin hükümleri saklıdır. 3. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan halde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir. 4. (Değişik: 21/2/2014-6526/18 md.) Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi halinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir.

nağı olan personel ve araçların idare ile olan ilişkisidir. İdari eylemlerden kaynaklanan zararların çoğu idarenin personeli ve araç gereçlerinin faaliyetleri sırasında meydana gelmekte ve fakat bu zararlardan idarenin sorumlu tutulabilmesi için eylemin hizmetin görülmesi sırasında gerçekleşmesi ve yürütülen faaliyete bağlı olması gerekmektedir.³² İdari işlem ve eylemlerden doğan tazminat davalarında, işlem ve eylemin niteliği, idare işlevinin yerine getirilmesi sırasında icra veya tesis edilip edilmediği, her bir olayda ayrı ayrı, idare hukuku ilke ve kuralları gözetilerek değerlendirilmelidir.

İdari Eylemlerde Kusur Sorumluluğu: Hizmet Kusuru

Türk hukukuna Fransız hukukundan geçen ve “faute de service” kavramının bir uyarlaması olan hizmet kusuru, bir yasa kavramı olmadığından; bu yönüyle, devletin sorumluluğunu sağlamak amacıyla içtihat tarafından yaratılmış bir kavram ve kurum niteliğindedir. Hizmet kusuru, bir taraftan hizmetin bünyesinde görülen kusuru, diğer taraftan ise bu hizmeti yürüten idarenin tüzel kişiliğine atfedilen bir kusuru ifade etmektedir. Hizmet kusuru hem hizmetteki kusura hem de bu hizmeti yürüten idarenin kusuruna ilişkindir. İlk anlamda kullanılan “faute de service” kamu personelinin hizmet dolayısıyla veya hizmetle ilgili olarak işlemiş oldukları şahsi kusurları da kapsayan geniş bir anlam taşıırken, ikinci anlamda kullanılan “faute de Service” terimi hizmet dolayısıyla işlenen şahsi kusurları dışına bırakan, salt kişisel kusurun zıddı olan, doğrudan doğruya idarenin sorumluluğunu gerektiren daha dar ve teknik bir terimdir.³³

Genel anlamda bir kamu hizmetinin kuruluş ve işleyişindeki aksaklık ve bozuklukları anlatan hizmet kusuru kavramı; öğretide kabul gören tanımıyla, hizmet kusuru idarenin yerine getirmekle yükümlü olduğu herhangi bir kamu hizmetinin, ya kuruluşunda, düzenlenmesinde veya örgütlenmesinde, yapısında, personeline yahut işleyişinde gereken emir ve talimatın verilmemesi, gözetim ve denetimin yapılmaması, hizmete ayrılan araçların yetersiz, elverişsiz, kötü olması, gereken önlemlerin

alınmaması, geç, zamansız davranılması... vb. şeklinde gerçekleşen birtakım aksaklık, aykırılık, bozukluk, düzensizlik, eksiklikler arz etmesidir.³⁴

Hizmet kusuru, bağımsız, asli, anonim, genel ve esnek olduğundan³⁵ hizmeti yürüten görevlilerin kişiliğinde ya da bu görevlilerin seçiminde belirmeyen, öznel olmayan, net olarak bir kimseye atfedilmeyen; hizmetin içinde, hizmetin kuruluş ve işleyişindeki düzensizlikte anonim bir şekilde ortaya çıkan durumdur. Bu nedenle idari işlem ve eylemlerde kusur, doğrudan doğruya idarenin kusuru olarak kabul edilir. Hizmet kusuru oluşumunda, zarara yol açan hizmetin kamu hizmetine bağlı olması ve zararın, memur veya memurların kişisel kusurundan değil, hizmetin kuruluş ve işleyişindeki düzensizlikten kaynaklanması şartlarının birlikte gerçekleşmesi ile hem özel hukuktaki kusura dayanan hukuki sorumluluk kavramından hem de idari sorumluluk kavram ve ilkelereinden ayrılmaktadır.³⁶

Hizmet kusuru doğrudan ve nesnel bir sorumluluk esası olup, idarenin seçmede ve talimat vermede gerekli özeni gösterdiğini, yani objektif özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini, ispatlayarak sorumluluktan kurtulma olanağı bulunmazken, gerekli özeni gösterse bile zararın meydana geleceğini ispatlaması halinde de sorumluluktan kurtulmaması gerekmektedir. İdare ancak gerçekleşmiş olan zararın hizmetin yürütülmesiyle doğrudan hiçbir bağlantısının olmadığını yani kamu görevlisinin sal bir kişisel kusurundan kaynaklandığını ispatlayarak tazmin yükümlülüğünden kurtulması mümkündür. Buna karşın hizmetin yürütülmesiyle bağlantılı olan zararlardan idare her zaman sorumludur ve bu yükümlülüğünden kaçınabileceği hukuki bir yol mevcut değildir.³⁷

Kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında; hizmetin hiç işlememesi, geç işlemesi, kötü işlemesi hallerinde bireyler nezdinde gerçekleşen zararların, idarenin kusura dayanan sorumluluğu sebebiyle, devlet eliyle tazmin edilmesi gerekmektedir. Hizmetin hiç işlememesi, geç işlemesi, kötü işlemesi gibi durumlar; idarenin hizmet kusuru olarak adlandırılmakta; idarenin zarardan sorumluluğu, kusura dayanan sorumluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Danıştay bu hususu şu şekilde açıklamaktadır: “İdare, yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerini yerine getirirken, gerekli teşkilatı kurmak, bu teşkilatın aynı, şahsi ve mali imkan ve araçlarını hizmete hazır tutmak, hizmetin ifası sırasında hizmetin zamanında ve gereği gibi işlemesine devamlı olarak nezaret etmek ve hizmetin işleyişini kontrol etmekle sorumludur. Gerek hizmetin aynı, şahsi ve mali imkan ve araçlarının temin ve ifasındaki kusur, gerekse temin edilen bu araçlarla ifa olunan hizmetin geç işlemesi, gereği gibi veya

³² ÖNDER, a.g.e, s.90

³³ ÖZAY, a.g.e, s.834

³⁴ BERBEROĞLU, a.g.m s.2; Danıştay 13.D, E.2005/2625, K.2005/5753, T. 2.12.2005 [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi 20.12.2018]

³⁵ ÖZAY, a.g.e s.837

³⁶ BERBEROĞLU, a.g.m, s.3

³⁷ BARDAKÇI, a.g.e, s. 84

hiç işlememesi; idareye, zarar gören kimselerin bu sebeplerle doğan zararlarını tazmin sorumluluğunu yükler.”³⁸ Hizmet kusurundan bahsedilebilmek için, ortaya çıkan zararda idarenin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemesi, hukuka aykırı tesis ettiği bir eylem ya da işlemin bu zarara sebep olması gerekmektedir. Eğer idarenin eylem ya da işlemi hukuka uygun ise burada hizmet kusurundan yani idarenin kusur sorumluluğundan söz edilemeyecektir.³⁹

Hizmetin Hiç İşlememesi

Hizmetin hiç işlememesi durumunda, idare kanunen kendisine verilmiş olan görevi yerine getirmemiştir. İdarenin kamu hizmetini yerine getirirken birtakım yetkilerle donatılması, idareye olgular karşısında faaliyete girme zorunluluğu getirmektedir. Bu durum idarenin bağlı yetkisi olduğunu, yeterli imkanlara sahip bulunup da kullanmak zorunda olduğu yetkiyi kullanmadığı ve harekete geçmediği ve bunun neticesinde bir zarar meydana geldiğinde sorumlu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla hizmetin hiç işlememesi durumu öncelikle bir bağlı yetkinin kullanılmaması ve bu yetkinin karşılığı olan ödevin yerine getirilmemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. İdare, diğer önemli yetkisi olan ve hareket serbestisinin dayanağı olan takdir yetkisini kullanırken; yine belli bir etkinliği yapmaya, belli bir işlem veya eylem tesisine yetkilidir ancak harekete geçip geçmemek konusunda serbesttir. Buradaki hareketsizliğin bir hizmet kusuru teşkil edip etmediği yargı organları tarafından her somut olay için değişken etkenler göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılacaktır.

İdare, kamu hizmetlerini yürütürken kamu yararını önceleyen müşterek ve genel nitelikli ihtiyaçları vaktinde sunulmak üzere karşılamaktadır. Bu hizmetlerin düzenli ve sürekli biçimde sunulması kamu hizmetlerinin sürekliliği ilkesinin bir sonucudur. Danıştay, “...hizmetin hiç işlememesi... idarenin yükümlü ve görevli kılındığı hizmeti yerine getirmemesi, hareketsiz kalması.” şeklinde tanımlamaktadır.⁴⁰

Danıştay; idarenin yapmakla yükümlü kılındığı hizmetler açısından idarenin hareketsiz kalmasını açık hizmet kusuru saymaktadır. “Kamu idareleri yapmakla yükümlü oldukları kamu hizmetlerini yürütürken hizmetin işleyişini düzenli olarak denetlemek ve hizmetin yürütülmesi sırasında gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler. İdarenin kendisine yüklenilen görevleri ve yetkileri ayrıcalık ve araçları kullanmayarak, bilerek ve düzenli biçimde zarara neden olması halinde; bu zararın idare hukukunun genel ilkelerinden olan açık

hizmet kusuru ilkesine göre tazmini gerekmektedir.”⁴¹

Hizmetin hiç işlememesi sebebi ile idarenin hizmet kusuru esasına dayalı sorumluluğunda, sağlık ve güvenlik hizmetlerinde gerçekleşmesi muhtemel anlık bir aksama büyük zararlara sebep olabileceğinden bu alanlarda idarenin diğer hizmetlere nazaran daha dikkatli davranması beklenmektedir.

Danıştay, ruhsatsız olarak inşa edilen bir binanın depremde yıkılması üzerine, zarar gören kiracı tarafından idare aleyhine açılan davada binanın ne inşa sırasında ne de inşa sonrasında Belediyece denetlenmemesini hizmetin hiç işlememesi olarak kabul etmiştir.⁴²

Kamu hizmetlerinin sunulması için gerekli koşulların mevcut olmamasına rağmen, idarece hizmetin sunulduğu hallerde de idarenin hizmet kusuru sebebi ile sorumluluğuna gidilmiştir. Danıştay bu yöndeki kararında, iskan ruhsatı olmayan bir bölgeye elektrik, su ve doğalgaz gibi hizmetler sunularak hukuka aykırılığa idare tarafından göz yumulmuş; bu nitelikteki evlerden birinde ikamet eden kiracının evini su basması nedeniyle maruz kaldığı zarardan idare hizmet kusuru esaslarına göre sorumlu tutmuş, kamu hizmetinin eksik ve gereği gibi yürütülmemesi sonucunda bireylerin uğradığı zararın idarece tazmin edilmesine hükmetmiştir.⁴³

İdareye mevzuatla verilen bir görevin yapılmama olumsuz davranışında; bu davranışın idarenin sorumluluğuna yol açabilecek nitelikte bir fiil olabilmesi için kaçınma hareketinin bir zarara sebebiyet vermesi, bu zararın kaçınılan davranışla uygun bir illiyet bağının olması gerekmektedir. Bu şekilde gerçekleşen kaçınma hareketlerinde hem fiil hem de hukuka aykırılık unsuru bir arada bulunmaktadır.⁴⁴

İdare, maddi imkânları dâhilinde kamu hizmetlerini yürütme ödevini yerine getirmektedir. Bu nedenle; tesis, araç, gereç, personel, ödenek gibi olanakları göz önünde bulundurulmalı ve idarenin her hareketsizliğinin hizmet kusuru olarak sayılması kamu yararı ile bağdaştırılamayacaktır. Nitekim Anayasanın Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları başlıklı 65’inci maddesi gereğince “Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” denilmektedir. İdare, bağlı yetkiye de takdir yetkisine de sahip olsa, olanaklarının üstünde hizmet görmeye zorlanamayacaktır.⁴⁵

³⁸ Danıştay İDDGK, E. 2012/1657, K. 2014/3421, T. 3.11.2014. [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 21.12.2018]

³⁹ Aysema Pelin ŞAŞMAZ; “İdarenin Sorumluluğu ve Danıştay Kararlarındaki Görünümüne Genel Bakış”, 2016, s.211-235 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/391296> [erişim tarihi: 22.12.2018]

⁴⁰ BARDAKÇI, a.g.e, s. 86; Danıştay, 13. D, E. 2005/2625, K. 2005/5753, T. 2.12.2005. [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 22.12.2018]

⁴¹ ŞAŞMAZ, a.g.m, s. 219; Danıştay 10.D, E.1993/724, K. 1993/3146, T. 13.9.1993 [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 24.12.2018]

⁴² Danıştay 6.D, E. 2007/5045, K.2008/20, T. 15.01.2008 [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 24.12.2018]

⁴³ Danıştay 8.D, e.2007/4703, K. 2007/6951, T. 11.12.2007 [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 24.12.2018]

⁴⁴ BARDAKÇI, a.g.e,s.87

⁴⁵ BERBEROĞLU, a.g.m, s. 5

Hizmetin Geç İşlemesi

Hizmetin geç işlemesi durumunda; idare hizmeti sunarken belirlenen makul süreyi aşmakta ve bu durumda zarara sebebiyet vermektedir. Danıştay hizmetin geç işlemlerini, *"hizmetin belli bir çabukluk içinde ve zamanında yerine getirilmemesi ve beklenen ölçü ve süratin gösterilmemesi"* olarak tanımlamıştır.⁴⁶

Hizmetin zamanında sunulduğunun kabulü için o hizmetin niteliğine bakılarak, normal ve makul bir süre içinde ihtiyacın karşılanması gerekmektedir. İdarenin ilgili kamu hizmetini sunarken gerçekleştirdiği davranışın süresinin ne oranda normal ve makul olması her somut olaya göre değerlendirilmelidir.

Danıştay idarenin bir hizmeti zamanında yerine getirip getirmediğini, benzer durumlarda bir işlem ya da eylemin gerçekleştirilme süresine bakarak tespit etmektedir. Örneğin zamanında yapılmayan atama işlemini hizmetin geç işlemesi olarak kabul ettiği bir davada, ilgili kamu görevlisinin emsallerine bakarak geç atandığına karar vermiş ve idareyi kusurlu bulmuş ve zararın tazminine karar vermiştir: *"İdarenin sınaola aldığı uzman yardımcılarının üç yıl gibi uzun bir yetiştirme süresinden geçirdiği göz önüne alındığında, üç yıllık sürede kadroların hazırlanması mümkün iken, bütün bunlar yapılmaksızın durumlarına uygun boş kadro bulunmadığı gerekçesiyle uzmanlık kadrosuna atamasının yapılmamasında hukuka uyarlık bulunmadığından; idarenin kadroların hazırlanmasında gereken özeni göstermediği, hizmetin geç işlemesi nedeniyle davacının uzmanlık kadrosuna birlikte sınava girip kazandığı emsali uzman yardımcılardan daha geç atanmasında idarenin hizmet kusuru olduğu anlaşıldığından, davacının bu nedenle oluşan zararlarını ödemekle yükümlüdür."*⁴⁷

Hizmetin hangi durumda geç, hangi durumda olağan hızla işlemiş olduğunu kestirmek, hizmetin kendi şartlarında (şartname ve işin olağan akışı vb) değerlendirilmesi ile mümkündür. İdare, kararlaştırılan sürede geçerli mazereti olmaksızın hizmeti yerine getirmedikçe hizmet geç işlemiş sayılacaktır. İdari yargı burada sadece idarenin şartlarını ve mazeretlerini değil, aynı zamanda hizmetin muhatabı kamunun ihtiyaçlarını da dikkate alacaktır.

Hizmetin Kötü İşlemesi

Hizmetin kötü işlemesi durumunda; en yaygın biçimde ortaya çıkan ve idarenin eylem ve işlemlerini gereği gibi yerine getirmediği durumlar için ifade edilen, idarenin uygunsuz ve iyi olarak nitelendirilmeyen etkinlikleri-

dir. Çeşitli ve değişken nitelikte olan kamu hizmetlerinin iyi işleyip işlemediği ancak olayın niteliği ve hizmetin mahiyeti, idarenin sahip olduğu araçlar ve olanaklar, zarar görenin durumu, zamana ve yere ilişkin değişen koşullar her olayın özelliğine göre tespit edilerek, yapılan tahkikat sonucunda objektif kriterlere göre değerlendirilebilecektir.

Hizmetin gereği gibi işlememesi ya da aksayarak işlemesi anlamına gelen hizmetin kötü işlemesini Danıştay, *"hizmetin kötü işlemesi, hizmetin gereği gibi yapılmaması, hizmetin beklenen özen, dikkat ve kalitede yapılması..."* olarak tanımlamaktadır.⁴⁸ İdari işlem şeklinde ortaya çıkabileceği gibi idari eylem biçiminde de kendini gösteren bu faaliyetlerde; hizmetin kötü ya da iyi işlemesi hizmetin niteliğine, idarenin sahip olduğu araç gereçlere ve imkanlara bağlı olsa da her bir somut olay için ayrı bir değerlendirme yapılmalı ve idarenin sunduğu hizmet bakımından sahip olması gereken araç ve gereçleri bulundurmamasının sorumluluğunu kaldırmayacağına dikkat edilmelidir.

Danıştay, bir kararında gerekli önlemlerin alınmayarak güvenliğin sağlanamadığı bir olayda hizmetin gereği gibi yerine getirilmediğine hükmetmiştir; *"Evlerinin hemen alt kısmındaki arazide hayvan otlatıldığı esnada bulunduğu havan mühimmatını, evlerine 80-100 metre mesafedeki kullanılmayan harabe eve götürmesi ve anılan yerde oynarken patlaması neticesinde ölmesi olayında, mühimmatın bulunduğu ve patladığı yerin meskûn mahal içerisinde kalması ve vefat edenin yaşı göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu alanın kişilerin yaşam hakkını temin edecek şekilde varolan mühimmatın temizlenmesi ya da alana sivillerin girmesini önlemek amacıyla gerekli bütün tedbirleri almak suretiyle güvenliğin sağlanması gerekirken, söz konusu önlemlerin alınmaması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunduğu, mühimmatın bölücü terör örgütü mensuplarına ait olmasının da idarenin anılan hizmeti yerine getirme sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağının kabulü gerekir."*⁴⁹

Ayrıca Danıştay, ilgiliye üç defa tıbbi müdahale yapılmasına karşın hastaya ait grafilerin gerekli şekilde muhafaza edilmemesi; kamulaştırma bedelinin İdare tarafından azledilen vekile ödenmesi; Bankacılık ve Düzenleme Kurumu tarafından Devlet iç borçlanma senetlerinin satışı esnasında ilgili bankanın denetimlerinin gereği gibi yapılmaması; teneffüs sırasında bir öğrencinin gözünün başka bir öğrenci tarafından atılan çöple yaralanması; yolun tek şeride geçtiği yerde uyarı levhası bulunmaması nedeniyle aracın uçuruma yuvarlanması; bir polis memurunun görev yaparken sonra-

⁴⁶ ŞAŞMAZ, a.g.m, s.219; Danıştay, 13. D, E. 2005/2625, K. 2005/5753, T. 2.12.2005. [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 24.12.2018]

⁴⁷ ŞAŞMAZ, a.g.m, s.220; Danıştay, 5. D, E. 2003/6682, K. 2005/3464, T. 8.7.2005[www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 25.12.2018]

⁴⁸ BARDAKÇI, a.g.e, s.88; Danıştay, 13. D, E. 2005/2625, K. 2005/5753, T. 2.12.2005. [www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 25.12.2018]

⁴⁹ ŞAŞMAZ, a.g.m, s.218; Danıştay 10.D, E. 2013/3926, K. 2016/2818, T. 23.5.2016[www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 25.12.2018]

dan hastane raporuyla paranoid şizofren olduğu saptanan diğer polis memuru tarafından öldürülmesi; fakülte hastanesinde gerçekleştirilen doğum sırasında gecikmeli ve hatalı tıbbi müdahalelerde bulunulması sonucu bebeğin oksijensizliğe bağlı beyin ölümü tanısıyla dünyaya gelmesi ve daha sonrada ölümü; pancar küspelerinin yola dökülmesi nedeniyle kaygan hale gelen yolun denetiminin yapılmaması yüzünden yolun kaygan hale gelerek trafik kazasına sebebiyet vermesi ile belediyede inşaat teknisyeni ve yıkım şefi olarak çalışan personelin gecekondu yıkımı sırasında ev sahibi tarafından öldürülmesi vakalarını hizmetin kötü işlemesi olarak kabul etmiştir.⁵⁰

Yine Danıştay, üniversitenin yaptırdığı kedi evi inşaatının kanalizasyon bağlantıları yapılırken Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin yeraltından geçen fiber optik kablolarına zarar vermesinde gerekli önlemleri almayan idarenin hizmet kusuru sebebiyle tazminat ödemesine; zirai kredi ile alınan ineklerin aşılmasına rağmen şap hastalığına yakalanmalarında, aşılama hizmetinin gereği gibi yapılmaması sebebi ile hizmetin gereği gibi işletilmediğine ve hizmet kusurunun bulunduğu; idareye ait taş kırma şantiyesinden çıkan tozun vatandaşlara ait meyve ağaçlarına zarar vermesinde uğranılan zararın tazmin edilmesine karar vermiştir.⁵¹

İdarenin sorumluluğunu ortadan kaldıran sebepler ise, İdari yargı kararlarına uyulmamasının mutlak anlamda hukuki sorumluluk doğurduğu genellikle kabul edilmektedir. Kararın hiç yerine getirilmemesinden ya da geç yerine getirilmesinden dolayı idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için, her şeyden önce genel sorumluluk şartlarının da bulunması gereklidir. Öğretide ve içtihatlarda bu konuda ikili bir ayırıma gidildiği; ortada tazmini gereken bir zararın bulunmaması ve kararı uygulamamanın maddi veya hukuki olanaksızlıktan ileri gelmesi gerektiği gözlemlenmektedir.

Yerleşik yargı uygulamalarında, ilgili kişinin kararın yerine getirilmesi ya da geç yerine getirilmesi yüzünden bir zarara uğradığını ve bu zararın miktarını kanıtlamak zorunda olduğu, bu şartın gerçekleşmemesi halinde idarenin tazminle yükümlü tutulamayacağı kabul edilmektedir.⁵²

İdarenin sorumluluğunu ortadan kaldıran bir diğer neden de yargı kararına uymamanın maddi veya hukuki bir olanaksızlıktan ileri gelmiş olmasıdır. Ancak, bu kuralın geçerli olabilmesi için idare olanaksızlığa kendisi yol açmamış, bilerek yaratmamış bulunmalıdır. Aksi halde, meydana gelen zararlar idarenin tutum ve

davranışı arasındaki doğacak olan illiyet bağı, idarenin sorumluluğuna yol açacaktır. Ayrıca, karan uygulama olanaksızlığı davacının ya da idare dışındaki gerçek veya tüzel kişilerin, makam veya örgütlerin tutum ve davranışlarından doğmuşsa, yine illiyet bağından ve dolayısıyla idarenin sorumluluğundan söz etmek mümkün görülmemektedir. İdari yargı kararları da bu doğrultudadır.⁵³

İdari Eylemlerden Doğan Sorumlulukta Kamu Görevlisine Rücu

Anayasa madde 40/3, madde 129/5 ile DMK madde 13'de idarenin kamu görevlisine rücu edebilmesi hususu hükme bağlanmıştır. İdare zararı tazmin ettikten sonra, kamu görevlisine rücu edebilmektedir. Ancak idare, kamu görevlisinin kişisel kusurundan dolayı kamu görevlisine rücu edebilirken, hizmet kusurundan dolayı kamu görevlisine rücu imkanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla kamu görevlilerinin kişisel kusurlarının açıklanması gerekmektedir.

Kişisel kusur kavramı kamu görevlilerinin hizmetle ilgili olmayan kusurları olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile kamu görevlilerinin hizmetle ilgili olmayan kusurlu tutum ve davranışları onların kişisel kusurunu teşkil etmektedir. Anayasa mahkemesinin tanımına göre ise kişisel kusur, kamu görevlilerinin açıkça ve kolayca hizmetten ayrılabilen tasarruf ve hatalarının kötü niyet ve maksatla ilgiliye zarar vermek veya kamu yararı dışında özel çıkarlar sağlamak için bilerek yani kasten yaptığı işlem ve eylemlerle, bağışlanamayacak ölçüde ağır kusur teşkil eden, açık şekilde hukuka aykırı fiil ve muamelelerdir. Yargıtay ve Danıştay içtihat ve uygulamalarında kabul edilen, kamu personelinin bilerek ve isteyerek yetkisini kötüye kullanması veya mevzuatta açık ve kesin olarak belirlenmiş bulunan görev ve yetki alanını ve sınırlarını aşması yahut idarenin işlev alanı dışına çıkması durumlarında kişisel eylem ve

⁵⁰ BARDAKÇI, a.g.e, s.89

⁵¹ Ender Ethem ATAY, Hasan ODABAŞI, İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, 2010, s.638

⁵² ÖZAY, a.g.e, s.889

⁵³ ÖZAY, a.g.e, s.890

kusur işlemiş ve kendi sorumluluğuna yol açmış sayılmaktadır.⁵⁴

Kamu görevlisinin suç teşkil eden davranışları, kamu hizmeti içinde taksirli ve kasıtlı davranışlarıdır. Bu tarz suç niteliğindeki davranışlar eylemin idarilik vasfını ortadan kaldırmakta, suçtan dolayı meydana gelen zararı kamu personeli karşılamaktadır. Aynı şekilde kamu görevlisinin görevini yaparken, kin, garez, düşmanlık, öç alma, kıskançlık, siyasal kin ve rekabet, kişisel ihtiras veya kişisel menfaat temin gibi sebeplerle hareket ettiğinde, bu davranışın hizmetin aşamalarından birinde olmaması veya hizmetle ilgisi olup olmaması önem arz etmemektedir. Kamu görevlisinin zarar vermek kastıyla hareket etmesi kişisel kusurun varlığına yeterli görülmemekte, kamu hizmetinin niteliği ve kamu görevlisinin sıfatı ile bağdaşmayan kötü niyetli fiil ve davranışlar sonucu meydana gelen zarardan sorumlu tutulmaları söz konusu olmaktadır. Burada kamu görevlisinin kötü niyetli davranışının ispatı bir dış görünümün mevcudiyetine bağlı olup, aksi halde kamu görevlisinin kötü niyetinin ispatı zor olacaktır. Aynı şekilde kamu görevlisinin ağır kusurlarından dolayı da şahsi sorumluluğuna gidilecektir.⁵⁵ Burada ağır kusurun varlığının aranmasının temelinde yatan kamu görevlilerinin yürüttükleri faaliyetlerle ilgili olarak belirli bir eğitim düzeyine sahip olmaları, belirli bir liyakati ve mesleki yeterliliği haiz olmaları gerektiğinden profesyonel olarak kamu görevlilerinin kusurları hafif dahi olsa sorumluluğunun devam etmesi gerekliliğidir. Danıştay ise idarenin bazı hizmetler dolayısıyla tazminatla yükümlü olabilmesi için kusurunun ağır olması şartını aramaktadır.⁵⁶

Görev kusuru, kamu görevlisinin "idari" bir tasarrufta bulunurken, mevzuatın, üstlendiği ödevin ve yürüttüğü hizmetin kural, usul ve gereklerine aykırı davranışlarıdır. Bu davranışlar her olayda, kamu görevlisinin, mevkiine, yeteneklerine, görevin türüne, yetki ve sorumluluğuna, mevcut hizmet koşullarına, İdare Hukukunun genel ve özel esaslarıyla, tüm bu kural ve etmenler karşısında kendisinden neyin beklenmesi gerektiğine göre tartışılıp belirlenir. Hizmet kusuru ile kişisel kusurun iç içe olduğu görev kusurunda ilgili idarenin sorumluluğunun tamamen kalkmamasının benimsenmesi, zarar görenler bakımından mali güvence olduğu gibi kamu hizmetinin yürütülmesinde kullandığı personeli seçen idarenin bu personeli seçmede ve onu denetlemede eksik kalması nedeniyle tamamen kusursuz olduğunun kabul edilemeyeceğinin de göstergesidir.⁵⁷

Kişisel kusur, idareye isnat edilemeyen, kamu görevlisinin kişisel sorumluluğunu gerektiren bir kusurdur. Ana-

yasa'ya göre idare eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür. Bu sebeple kamu görevlilerinin kişisel eylemlerinden doğan zararlardan idare değil eylemi gerçekleştiren kamu görevlisi sorumludur. Kamu görevlilerinin yürüttükleri hizmetle bağlantılı olan kusurlu eylemleri ise görev kusuru kapsamında sayılır ve idarenin sorumluluğuna yol açar. Kişinin uğradığı zarar kamu görevlisinin yürüttüğü görevin sonucu meydana gelmişse ortada görev kusuru vardır. Görev kusurunun bulunduğu hallerde Anayasada ve kanunlarda açıkça öngörüldüğü gibi ilgili idareye tam yargı davası açılabilecektir. Açılan tam yargı davasında idari sorumluluk hizmet kusuru esasına dayalı olduğundan, kamu görevlisinin hizmetle bağlantılı kusuru nedeniyle idare aleyhine tazminata hükmedildiğinde ilgili idarenin kamu görevlisine rücu etmesi, ödediği tazminatı kamu görevlisinden tahsil etmesi mümkündür.⁵⁸

Yasal düzenlemelerden anlaşıldığı gibi Anayasamızda ve Devlet Memurları Kanununda hizmet kusuru ve kişisel kusur ayrımı yapılmamakta, memurlar ve kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken kişilere verdikleri zararlardan dolayı idareye karşı tazminat davası açılabilmektedir. Buradan kamu görevlilerinin eylem ve işlemlerinden zarar görenlerin, herhangi bir kusur ayrımı yapmaksızın, kamu görevlisine karşı değil idare aleyhine idare mahkemesinde tam yargı davası açabileceği ve idareden zararın tazminini isteyebileceği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, kamu görevlisinin kişisel kusuru halinde bundan dolayı kusurlu olan kamu görevlisi değil idare olduğundan, idarenin ve kamu görevlisinin sorumluluklarının bir arada bulunması gibi bir durum söz konusu olmadığından, zarar gören kişinin başvurabileceği taraf idare olmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken husus yetkilerin ne şekilde kullanıldığı durumudur. Kamu görevlisinin kusuru yetkilerin kullanımı kapsamı dışında ise bu kusurdan dolayı kamu görevlisine değil idare aleyhine tazminat davası açılmaktadır. Kamu görevlisinin kusuru yetkilerin kullanımı kapsamındaysa kamu görevlisine karşı tazminat davası açılabilecektir.

Anayasa madde 40/3 ve 129/5 ile Devlet Memurları Kanunu madde 13'e göre zararı tazmin eden idare kamu görevlisine rücu edebilecektir. Bu husus idarenin kamu görevlisinin kişisel kusuruyla verdiği zararları tazmin ettiği durumlar için söz konusudur. Bunun yanında olayda hizmet kusuru varsa idarenin kamu görevlisine rücu etmesinden söz edilemez.

Sonuç

İdarenin sorumluluğu idari işlem ve faaliyetlerin hukuka aykırı bir şekilde gerçekleştirilmeleri neticesinde

⁵⁴ ÖNDER, a.g.e, s.74

⁵⁵ ÖNDER, a.g.e, s.80

⁵⁶ BARDAKÇI, a.g.e, s.92; DİDDK, E.2007/2113,K.2011/1468, T. 24.11.2011[www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 26.12.2018]

⁵⁷ BARDAKÇI, a.g.e, s.98

⁵⁸ BARDAKÇI, a.g.e, s.98

doğmaktadır. İdare hukuka uygun olmayan işlem ve eylemleri sebebiyle kişilere verdiği zararlardan mali açıdan sorumlu kılınmıştır. Bu husus anayasal hükümlerle bireyler nezdinde güvence altına alınmıştır.

Kamu gücünü kullanan idare, idare hukukunun ilke ve kuralları çerçevesinde gerçekleştirdiği idari eylemleri, bir idari işlemi uygulayarak veya herhangi bir işleme dayanmadan da yapabilmektedir. Buna ek olarak, idarenin bir olay karşısında hareketsiz kalarak eylemsiz duruşu da idari eylem olarak algılanmakta ve idarenin sorumluluğu ortaya çıkmaktadır.

İdarenin hizmet kusurunun meydana gelmesinde zarara sebep olan idari eylem ve işlem, kamu hizmetine bağlı olmalı ve zarar kamu görevlisinin hizmet kusurundan değil, hizmetteki aksaklık ve bozukluktan kaynaklanmalıdır. İdare gerçek kişi olmadığından bireylere verilen zararlar idare adına bu işlem ve eylemleri yürüten kamu görevlileri tarafından gerçekleşmektedir. Kamu görevlilerinin kişisel kusurları sebebiyle bireylerin uğradığı zararı tazmin eden idarenin kamu görevlisine rücu etme imkânı var iken ortada bir hizmet kusurunun varlığı mevcut ise bu imkân söz konusu olmamaktadır.

Kaynakça

AKYILMAZ Bahtiyar/ SEZGİNER Murat/ KAYA Cemil; Türk İdare Hukuku, 2018.

ATAY, Ender Ethem/ ODABAŞI, Hasan; İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, 2010.

BAKIRCI, Fahri/ İBA Şeref; Gerekçeli ve Notlu 1982 Anayasası, Ankara, 2017.

BARDAKÇI, Mehmet Akif; "İdarenin Eylemlerinden Kaynaklanan Sorumluluğu", Doktora Tezi, 2013.

GÖZLER, Kemal; İdare Hukuku, 2009.

ÖNDER Arife; "İdarenin İdari Eyleminden Doğan Sorumluluğu", Yüksek Lisans Tezi, 2006.

ÖZAY, İl Han; Günışığında Yönetim, İstanbul 2017.

BERBEROĞLU, İbrahim; "Genel Hatlarıyla Devletin Hukuki Sorumluluğuna İlişkin İlkeler", <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/insanhaklari/sunumlar.html>

ŞAŞMAZ, Aysema Pelin; "İdarenin Sorumluluğu ve Danıştay Kararlarındaki Görünümüne Genel Bakış" 2016, s.211-235 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/391296>

www.danistay.gov.tr

www.lexpera.com.tr

www.anayasa.gov.tr

www.mevzuat.gov.tr

T.C. DANIŞTAY ONBEŞİNCİ DAİRE

Esas No : 2018/2939

Karar No : 2018/6976

İstemin Özeti : Ankara 9. İdare Mahkemesi'nin 23/06/2014 tarih ve E:2014/1138; K:2014/535 sayılı kararının hukuka uygun olmadığı ileri sürülerek temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Düşüncesi : İdarenin hizmet kusuru ile işleteni ve sahibi idareye ait aracın sebebiyet verdiği zarara ilişkin istemlerin tek dilekçe ile talep edilmesi nedeniyle, temyize konu İdare Mahkemesi kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

Karar veren Danıştay Onbeşinci Dairesi'nce tetkik hakkının açıklamaları dinlenip, dosyadaki belgeler incelenerek gereği görüldü:

Dava ; davacıların murisi olan müteveffa 'ın 08.10.2013 tarihinde asfaltlama çalışması sırasında davalı idareye ait kamyonun çarpması sonucu vefat etmesi nedeniyle, oğlu ile kızları ve için ayrı ayrı 60.000,00- TL olmak üzere toplam 180.000,00 TL. manevi tazminatın olay tarihi

olan 08.10.2013 tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte davalı idareden tahsil edilmesi istemiy-le açılmıştır.

Ankara 9. İdare Mahkemesi'nce; 2918 sayılı Yasa'nın 6099 sayılı Yasa ile değişik 110. maddesi uyarınca uyuşmazlığın görüm ve çözümünde adli yargının görevli olduğu gerekçesiyle 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 15/1-a maddesi uyarınca görev yönünden davanın reddine karar verilmiştir.

Davacılar tarafından, kararın hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek anılan İdare Mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

Konunun açıklığa kavuşturulabilmesi için öncelikle ilgili mevzuatın ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmesi gerekmektedir:

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. maddesinin (g) bendinde; Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları arasında sayılmıştır.

Aynı maddenin Büyükşehir İlçe Belediyelerinin görev ve yetkilerini belirleyen son fıkrasına göre; Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak ilçe belediyelerinin görev, yetkileri arasındadır. 5393 sayılı Belediye Yasasının, "Belediyenin Görev ve Sorumlulukları" başlıklı 14. maddesinin (a) fıkrasında, belediyenin, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapacağı veya yapacağı hükmü yer almaktadır.

Belediyelerin anılan idari işlem ve eylemlerinden doğan uyuşmazlıkların Anayasanın 125. maddesi ve 2577 sayılı Yasanın 2. maddesine göre idari yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği konusunda duraksama bulunmamaktadır.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun, 11.1.2011 tarihli ve 6099 sayılı Yasanın 14. maddesi ile değişik "Görevli ve Yetkili Mahkeme" başlıklı 110. maddesinde "İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez. Hemze-

min geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır. Motorlu araç kazalarından dolayı hukuki sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelelerinden birinde açılabilmesi gibi kazanın vuku bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir." kuralı yer almaktadır.

Anılan yasa hükmünde, "bu kanundan doğan sorumluluk davaları" ifadesiyle 2918 sayılı Yasada yer alan hukuki sorumluluğa ilişkin kuralların uygulanacağı davalarla sınırlı biçimde görevli yargı yerinin belirlendiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, görevli yargı yeri belirlenirken, söz konusu Yasa'da motorlu taşıt araçlarının verdiği zararlara sınırlı biçimde düzenlenen sorumluluk kurallarının, dava konusu uyuşmazlığa uygulanıp uygulanmayacağına saptanması gerekir.

Karayollarında can ve mal güvenliği yönünden trafik güvenliğini sağlamak ve trafik güvenliğini ilgilendiren tüm önlemleri belirlemek amacını taşıyan 2918 sayılı Yasa, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı yanında Karayolları Genel Müdürlüğü'nün de trafik güvenliği yönünden görev ve yetkilerini sayma yoluyla belirlemiştir. Ancak Yasada, diğer kamu idarelerinin ve bu arada belediyelerin, trafik düzeni ve trafik güvenliği ile ilgili olarak üstlendikleri kamu hizmetlerinden dolayı hukuki sorumlulukları düzenlenmiş değildir.

2918 sayılı Yasanın hukuki sorumluluk ve sigorta başlıklı sekizinci kısmında; araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu; bir başka deyişle motorlu araçların karıştığı trafik kazaları sonucu ortaya çıkan zarar nedeniyle araç sahiplerinin ve işletenlerin hukuki sorumluluğu düzenlenmiştir.

2918 sayılı Yasanın hukuki sorumluluğa ilişkin sekizinci kısmında yer alan hükümler birlikte değerlendirildiğinde; Devlet ve diğer kamu kuruluşlarına ait motorlu araçların karıştığı kazalar nedeniyle araç işleticisi sıfatıyla kamu idareleri ve kuruluşlarına karşı açılacaklar da dahil bütün araç sahibi ve işleticilerine karşı açılan davaların görüm ve çözümü adli yargının görev alanına girmektedir.

Sonuç olarak, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belirlenen, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda tekrarlanan görevlerinden, yani; yol yapım, bakım işletme, trafik güvenliğini sağlama şeklinde yürüttüğü kamu hizmetinden kaynaklanan hukuki sorumluluğun idare hukuku ilke ve kurallarına göre belirlenmesi, bu sebeple açıla-

cak tam yargı davalarının da idari yargı yerinde, 2918 sayılı Yasanın 110. maddesi çerçevesinde işleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin davaların ise adli yargı yerinde açılması gerekmektedir.

Dava dosyasının incelenmesinden; davalı 'na ait aracın, taşıt trafiğine kapatılarak asfaltlama çalışması yapılan yolda yayaya çarpması sonucu meydana geldiği ileri sürülen olaydan kaynaklanan zararın ödenmesi iste-miyle temyizden incelenmekte olan davanın açıldığı an-laşılmaktadır.

Dava dosyasında bulunan Ankara 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2013/631 sayılı dosyasına sunulan Adli Tıp Kurumu Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığı Rapo-ru'nda; kazanın meydana gelmesinde kamyon sürücü-sünün asli kusurlu, yaya İbrahim Saffet Yılmaz'ın tali kusurlu, yolda çalışma yapan ilgili kuruluş yetkilisinin tali kusurlu olduğu tespit edilmiş olup, asfalt çalışma-sı yapılan yolda yayaların yola girmesini engelleyecek düzenlemeleri yapmayan idarenin kamu hizmetinin sunumunda hizmet kusuru bulunduğu, çalışma yapı-lan alana malzeme dökmekle görevli araç sürücüsünün gözcü yardımı almadan kurallara aykırı bir şekilde geri manevra yapmasının ise 2918 sayılı Yasada belirlenen adli yargının görevine giren şahsi kusur olduğu an-laşılmaktadır.

Bu itibarla, asfaltlama çalışmasının münhasıran davalı belediyenin görev sorumluluğunda olan bir kamu hiz-meti olduğu dikkate alındığında, kamu hizmetinin su-numu sırasında hizmet kusuru bulunduğu iddiası ile açılan tam yargı davasının idari yargı yerinde çözüm-lenmesi, işleteni veya sahibi Belediye olan araçtan kay-naklanan kusura dayalı tazminat talebinin adli yargı yerinde çözülmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla, adli ve idari yargı olmak üzere iki ayrı yar-gı düzeni içinde görülecek olan hizmet kusuru ve şahsi sorumluluğa karşı tek dilekçeyle dava açılmasına hu-kuki olanak bulunmamakta olup, her iki sorumluluğa karşı ayrı yargı düzenlerinde ayrı dilekçelerle dava açıl-ması gerekmektedir.

Bu durumda, davacılar tarafından babalarının ölümü nedeniyle uğradıklarını iddia ettikleri manevi zararla-rına karşılık olarak toplam 180.000,00-TL tutarındaki tazminat istemlerinin, idarenin hizmet kusuruna ait kısmının idari yargı yerinde, araç sürücüsünün kusuru-na dayalı kısmının ise adli yargı yerinde talep edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, İdare Mahkemesince, dava dilekçesinin 2577 sayılı Kanunun 5. maddesine uygun düzenlen-

mediği dikkate alınmaksızın, davanın görev yönünden reddi yolunda verilen kararda hukuki isabet görülme-miştir.

Açıklanan nedenlerle, Ankara 9. İdare Mahkemesi'nin 23/06/2014 tarih ve E:2014/1138; K:2014/535 sayılı ka-rarının BOZULMASINA, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesi-ne, 2577 sayılı Kanunun 18.06.2014 gün ve 6545 sayılı Kanunla eklenen Geçici 8. maddesinin 1. fıkrası ve 54. maddesinin 1. fıkrası uyarınca bu kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren onbeş gün içinde karar düzelt-me yolu açık olmak üzere, 17/10/2018 tarihinde oybir-liğiyle karar verildi.

2019 YILI PARASAL SINILAR

Güncelleme: 01.01.2019

Hazırlayan: Av.Celil Çelik

Bayrampaşa Belediyesi

SINIRLAR					
Yıllar >	2015	2016	2017	2018	2019
Hukuk Mahkemeleri İstinaf / Kesinlik sınırı (6100 m.341/2 ve 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) 6100 sayılı kanunun 341. maddesinde istinaf sınırı 1.500TL olarak düzenlenmiş idi. 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 41. maddesiyle istinaf sınırı (2016 yılı için) 3.000TL olarak belirlenmiştir. Manevi tazminat davalarında miktar ve değere bakılmaksızın istinaf yoluna başvurulabilir.	1.500,00	1.500,00 02.12.2016'dan sonra 3.000,00	3.110,00	3.560,00	4.400,00
Hukuk Mahkemeleri Temyiz / Kesinlik sınırı (6100 m.362/1-a ve 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) 6100 sayılı kanunun 362. maddesinde temyiz sınırı 25.000TL olarak düzenlenmiş idi. 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 42. maddesiyle temyiz sınırı (2016 yılı için) 40.000TL olarak belirlenmiştir.	25.000,00	25.000,00 02.12.2016'dan sonra 40.000,00	41.530,00	47.530,00	58.800,00
Hukuk Mahkemeleri Temyizde Duruşma 6100 m.369/2 ve 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1)	60.000,00	60.000,00	62.290,00	71.300,00	88.210,00
İcra Mahkemeleri İstinaf / Kesinlik sınırı (2004 m.363/1 ve 30.07.2003 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5311 sayılı kanunun 24. maddesiyle istinaf sınırı (2005 yılı için) 1.000TL olarak belirlenmiş idi. 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 3. maddesiyle istinaf sınırı (2016 yılı için) 7.000TL olarak belirlenmiştir.	2.080,00	22.400,00 02.12.2016'dan sonra 40.000,00	41.530,00	47.530,00	58.800,00
İş Mahkemeleri İstinaf / Kesinlik sınırı 5521 sayılı kanunun 8. maddesinin 1. fıkrası ve bu maddenin 5. fıkrasına ilişkin olarak 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 5.maddesi) 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe giren (RG 18.03.2005) 5308 sayılı kanunun 1. maddesiyle istinaf sınırı (2005 yılı için) 1.000TL olarak belirlenmiş idi. 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 5. maddesiyle istinaf sınırı (2016 yılı için) 3.000TL olarak belirlenmiştir.	1.000,00	1.000,00 02.12.2016'dan sonra 3.000,00	3.110,00	3.560,00	4.400,00
İş Mahkemeleri Temyiz / Kesinlik sınırı (5521 sayılı kanunun 8. maddesinin 3. fıkrası ve bu maddenin 5. fıkrasına ilişkin olarak 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 5.maddesi) 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe giren (RG 18.03.2005) 5308 sayılı kanunun 1. maddesiyle temyiz sınırı (2005 yılı için) 5.000TL olarak belirlenmiş idi. 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 5. maddesiyle temyiz sınırı (2016 yılı için) 40.000TL olarak belirlenmiştir.	5.000,00	5.000,00 02.12.2016'dan sonra 40.000,00	41.530,00	47.530,00	58.800,00
Ticaret Mahkemeleri Tek Hâkimle / Kurul halinde Görülme sınırı (5235 m.5/3 ve 28.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı kanun m.45.)	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00
Ticaret Mahkemeleri Basit / Yazılı Yargılama Usulü sınırı (15.03.2018 tarihinde yürürlüğe giren 7101 sayılı kanun m.61 ile değişik 6102 sayılı kanun m.4/2)				15.03.2018'den sonra 100.000,00	100.000,00
İdari Yargı İstinaf / Kesinlik sınırı (2577 m.45/1 ve 15.06.2000 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) 2577 sayılı kanunun 45. maddesini değiştiren ve 28.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı kanunun 19. maddesiyle istinaf sınırı (2014 yılı için) 5.000TL olarak belirlenmiştir.	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	6.000,00
İdari Yargı Temyiz / Kesinlik sınırı (2577 m.46/1-a ve 15.06.2000 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) 2577 sayılı kanunun 46. maddesini değiştiren ve 28.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı kanunun 20. maddesiyle temyiz sınırı (2014 yılı için) 100.000TL olarak belirlenmiştir.	110.000,00	116.000,00	120.000,00	137.000,00	169.000,00
İdari Yargıda Tek Hâkimle / Kurul halinde Görülme ve Duruşma İsteme sınırı (2576 m.7/1-2 ve 15.06.2000 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) (2577 m.17/1 ve 15.06.2000 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1) 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı kanunun 50 ve 55 nolu maddeleri ile sınır (2012 yılı için) 25.000TL olarak belirlenmiştir.	30.000,00	31.000,00	32.000,00	36.000,00	44.000,00
İlçe Tüketici Hakem Heyetleri Görev sınırı (6502 m.68) 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı kanunun 68. maddesi ile sınır (2014 yılı için) 2.000TL olarak belirlenmiş idi. 20.12.2017 tarihinde yürürlüğe giren 7063 sayılı kanunun 11. maddesiyle sınır (2017 yılı için) 4.000TL olarak belirlenmiştir.	< 2.200,00	< 2.320,00	< 2.400,00 20.12.2017 sonrası < 4.000,00	<4.570,00	<5.650,00

SINIRLAR					
Yıllar >	2015	2016	2017	2018	2019
İş Mahkemeleri Temyiz / Kesinlik sınırı (5521 sayılı kanunun 8. maddesinin 3. fıkrası ve bu maddenin 5. fıkrasına ilişkin olarak 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 5.maddesi) 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe giren (RG 18.03.2005) 5308 sayılı kanunun 1. maddesiyle temyiz sınırı (2005 yılı için) 5.000TL olarak belirlenmiş idi. 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 5. maddesiyle temyiz sınırı (2016 yılı için) 40.000TL olarak belirlenmiştir.	5.000,00	5.000,00 02.12.2016'dan sonra < 4.000,00	< 4.000,00	<4.570,00	<5.650,00
Senetle / Tanıkla İspat sınırı (6100 m.200 ve 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren ek m.1)	2.500,00	2.500,00	2.590,00	2.960,00	3.660,00
Yıllık Kıdem Tazminatı Tavan Miktarı İlk altı ay ve Son altı ay (1475 m.14 /13)	01.01.2015- 3.541,37 01.07.2015- 3.709,98 01.09.2015- 3.828,37	4.092,53 4.297,21	4.426,16 4.732,48	5.001,76 5.434,42	
Ceza Mahkemeleri para cezaları İstinaf / Kesinlik sınırı (5271 m.272/3-a-b) (Hapisten çevrilenler hariç)	Beraat >	20.07.2016'dan sonra 500 gün	500 gün	500 gün	500 gün
	Mahkûmiyet >	20.07.2016'dan sonra 3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00
İdari para cezalarına karşı başvuru üzerine Sulh Ceza mahkemesi İtiraz / Kesinlik sınırı (5326 m.28/10)	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00

1086, 2004, 2576, 2577, 6502, 5521 ve 6100 sayılı kanunlardaki sınırlar, her yıl için bir önceki yılın kasım ayında ilan edilen Yeniden Değerleme Oranına göre yeniden belirlenir. Ancak 1086, 2004, 6502, 5521 ve 6100 sayılı kanunlarda on lirayı 2576 ve 2577 sayılı kanunlarda ise bin lirayı aşmayan küsurlar dikkate alınmaz. 5235, 5271, 5326 ve 6102 sayılı kanunlarda ise parasal sınırların arttırılacağı yönünde bir düzenleme olmadığından bu kanunlardaki sınırlar yürürlük tarihinden sonraki seneler için de aynen uygulanır.

Yerel mahkeme ilam tarihi Bölge Adliye ve Bölge İdare mahkemelerinin kuruluş tarihi olan 20.07.2016 tarihinden önce olan davalarda kanun yolları açısından eski usuldeki sınırlar uygulanır. (6100 geçici m.3, 2577 geçici m.8, 2004 geçici m.7, 5521 geçici m.1, 5320 m.8)

FAİZ TABLOSU

Faizler, oran açısından “Yasal Faiz” ve “Akdi Faiz” olmak üzere ikiye ayrılırlar. Yasal faiz oranları, her alacağın mahiyetine göre mevzuatın belirlediği oranlardır. (6098 m.88/1, 3095 m.4, 6098 m.120/1, 6102 m.9) Mahiyeti açık olmayan alacaklarda faiz oranı kanuni (adi) faize göre belirlenir. (Örneğin 2004 m.118) Akdi faiz oranı ise sözleşmeyle belirlenir. Faizler, tür olarak ise “Anapara faizi” ve “Temerrüt Faizi” olmak üzere ikiye ayrılırlar. Anapara faizi, borçlu henüz temerrüde düşmeden ödenmesi gereken faizdir. Sözleşme uyarınca alacaklıya ait paranın faiz geliri elde etmek amacıyla ödünç verilmesi veya herhangi bir şekilde borçluda kalması üzerine faiz ödenmesi öngörülmuş ise anapara faizinden söz edilir. (Örneğin 6098 m.193/1, m.217/1-1, m.234, m.229/1-1, m.387/2, m.529/1, m.538/1, m.627/2, 6102 m.20) Anapara faizi, genellikle kredili, taksitli, vadeli vs. sözleşmelerde vade farkı adı altında alınır. Borçlu temerrüde düştüğünde ise ayrıca temerrüt faizi alınır. Anapara faizi temerrüt halinde anapara halini alır. Gerek anapara faizi ve gerek temerrüt faizi sürecinde, işleyen faizin belirli bir süre sonra anaparaya katılacağı ve oluşan yeni anapara üzerinden faiz işletilmesine devam edileceği kararlaştırılmaz. (3095 m.3, 6098 m.121 ve m.388/3) Sözleşmeyle kararlaştırılmış olsa bile faize faiz işletilmesi geçersizdir. İstisna olarak cari hesap sözleşmelerinde ve ayrıca iki tarafın tacir olduğu ödünç (karz) sözleşmelerinde sadece anapara sürecinde üç aydan aşağı olmamak üzere faize faiz işletilmesi kararlaştırılabilir. (6102 m.8/2) Faiz başlangıcı temerrüt tarihi olan alacaklarda temerrütten önceki döneme ilişkin faiz işletilemez.

Türk Borçlar kanununa ve Türk Ticaret Kanununa göre gerek adi alacaklarda ve gerek ticari alacaklarda ödenmesi gereken anapara faizlerinde kanuni (adi) faiz oranı uygulanır. (3095 m.1, 6098 m.88/1, 6102 m.9) Temerrüt faizi ise alacağın mahiyetine göre belirlenir. Adi alacaklarda kanuni (adi) faiz oranı, ticari alacaklarda ise ticari faiz oranı temerrüt faizi olarak uygulanır. (3095 m.2/1 ve 2, 6102 m.9) Diğer alacaklarda ise ilgili mevzuatın belirlediği oranlar temerrüt faizi olarak uygulanır. (3095 m.4, 6098 m.120/1)

Anapara faizi oranı ve temerrüt faizi oranı sözleşmeyle farklı oranlarda belirlenebilir. Adi alacaklarda sözleşmeyle belirlenen akdi anapara faizi oranı kanuni (adi) faiz oranının %50 fazlasını aşamaz. (6098 m.88/2), Adi alacaklarda sözleşmeyle belirlenen temerrüt faizi oranı da kanuni (adi) faiz oranının %100 fazlasını aşamaz. (6098 m.120/2) Kanuni faizin %9 olarak uygulandığı günümüzde adi alacaklarda sözleşmeyle belirlenen anapara faizi (%9x1,5) %13,3 oranını, sözleşmeyle belirlenen temerrüt faizi ise (%9x2) %18 oranını aşamaz. Ticari işlerde ise gerek anapara faizi oranı ve gerek temerrüt faizi oranı serbestçe belirlenebilir. (6102 m.8/1) Taraflardan biri için ticari iş sayılan sözleşmelerde de gerek anapara faizi oranı ve gerek temerrüt faizi oranı serbestçe belirlenebilir. (6102 m.19/2) Tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklıdır. (6102 m.8/3) Yabancı para gibi diğer alacak türlerinde mevzuatta bir sınırlama bulunmamaktadır.

Satıcının tüketiciden talep edebileceği alacaklarda gerek anapara faizinde ve gerek temerrüt halinde kanuni faiz oranı uygulanır. (3095 m.1 ve m.2/1-2, 6098 m.88/1) Ancak sözleşmeyle adi alacaklar için yukarıda belirtilen oranlarda anapara ve temerrüt faizi kararlaştırılabilir. Taksitli satışlarda, (taksitli ödeme özelliğine sahip) belirli süreli tüketici kredisi sözleşmelerinde, konut finansmanı sözleşmelerinde, ön ödemeli konut satışlarında ise, yasaya göre uygulanan veya sözleşmeyle belirlenen anapara faizinin en fazla %30 fazlası temerrüt faizi kararlaştırılabilir. (6098 m.253, Taksitli Satış Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik m.6/1, Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği m.4/e, Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği m.13/3, Ön Ödemeli Konut Satışları Hakkında Yönetmelik m.7/1-f) Örneğin taksitli satışlarda yıllık anapara faizi oranı (%9x1,5) %13,5 olarak belirlenmiş ise, yıllık temerrüt faizi oranı da en fazla (%13,5x1,3) %17,55 olarak belirlenebilir. Tüketicie yönelik peşin satımlarda temerrüt hali için %30 sınırlaması değil %100 sınırlaması uygulanır. Kredi kartlarında ise, 3095, 6098 ve 6502 sayılı kanunlarındaki sınırlamalar uygulanmaz, 5464 sayılı kanun uygulanır. Bankalar, Merkez bankasının belirlediği ve ilan ettiği azami akdi anapara faizi ile azami akdi temerrüt faizi oranlarını geçmemek şartıyla, faiz oranlarını serbestçe belirleyebilmektedirler. (5464 m.26) Ancak (tek taraflı değişiklik ile) sözleşmeyle belirlenen faiz oranından daha yüksek bir oran sözleşme süresince uygulanamaz. (Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği m.22/5) Tüketici kredisi sözleşmelerinde kanuni veya akdi faiz dışında ayrıca efektif yıllık faiz oranının yer alması zorunludur. Efektif yıllık faiz oranı Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği ekinde yer alan formüle göre hesaplanır. (Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetme-

liği m.14) Tüketicinin satıcıdan talep edebileceği alacaklarda (temerrüt söz konusu olacağından ve borçlu da tacir olduğundan) ticari temerrüt faizi uygulanır. (Yargıtay 18.HD, E:2010/19122 K:2011/11578 T:18.07.2011) Temerrüt hâli de dâhil olmak üzere tüketici işlemlerinde bileşik faiz uygulanmaz. (6502 m.4/7)

Sözleşmede anapara faizi oranı belirlenmiş ancak temerrüt faizi oranı belirlenmemiş ise ve anapara faizi oranı da mevzuatın alacak için düzenlediği temerrüt faizi oranından fazla ise, bu durumda anapara faizi oranı temerrüt faizi oranı olarak da uygulanır. (3095 m.2/3, 6098 m.120/3) Örneğin adi bir alacakta sözleşmeyle anapara faizi oranı (%9x1,5) %13,5 olarak belirlenmiş ancak temerrüt faizi oranı belirlenmemiş ise, temerrüt halinde artık %9 değil %13,5 oranı uygulanır. Zira anapara faizi kanuni (adi) faizden yüksektir. Ticari bir alacakta sözleşmeyle anapara faizi oranı (%9x1,5) %13,5 olarak belirlenmiş ancak temerrüt faizi oranı belirlenmemiş ise, temerrüt halinde artık ticari temerrüt faizi oranı olan %10,5 değil anapara faizi olarak kararlaştırılan %13,5 oranı uygulanır. Zira anapara faizi oranı normalde uygulanması gereken ticari faiz oranından yüksektir.

FAİZLER	UYGULANDIĞI ÖRNEK ALACAKLAR ZAMANAŞIMI BAŞLANGICI – ZAMANAŞIMI SÜRESİ – FAİZ BAŞLANGICI	ORANLAR	HESAPLAMALAR	DÖNEMLER VE ORANLAR
AZAMİ MEVDUAT FAİZİ 4857 m. 34, 1475 m.14	Kıdem tazminatı Kıdem tazminatı alacağının tümü için fesih tarihi-5 yıl-Fesih tarihi Fazla mesai ücreti Her günün fazla mesaisi için işin yapıldığı gün-5 yıl-İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih Bayram ve Genel tatil ücreti Her günün fazla mesaisi için işin yapıldığı gün-5 yıl-İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih Hafta tatili Her günün fazla mesaisi için işin yapıldığı gün-5 yıl-İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih Aylık Ücret Her aylık ücret için ay sonu-5 yıl- İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih İkramiye, yol, yemek vs. gibi yardımlar Her yardım için yardım tarihi-5 yıl- İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih	İlgili alacaklarda bankaların açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanır. Alacaklı, hangi bankanın mevduat faizi oranı yüksek ise o bankanın oranını uygular. Bankaların kamu bankası olması zorunlu değildir. Fiili uygulamada gerek alacaklılar ve gerek icra daireleri Merkez Bankasının Web sitesinde ilan ettiği azami mevduat faizi oranlarını uygulamaktadırlar. Geçekte Merkez Bankasının web sitesinde ilan ettiği azami mevduat faizi oranları, bankaların fiilen uyguladığı oranlar değildir, bankalarca uyulması gereken azami sınırlardır. Faiz oranına itiraz edildiği takdirde mahkemeler, tarafların bildirdiği bankalardan fiilen uyguladıkları YILLIK mevduat faiz oranlarını sormaktadırlar ve sunulan en yüksek orana göre faize hükmetmektedirler.	Faiz başlangıç tarihi esas alınarak birer yıllık devreler oluşturulur. Faiz başlangıç tarihi örneğin mayıs ayının on sekizi ise oluşturulan tüm yıllık devirlerin başlangıç tarihi de her mayıs ayının on sekizi olur. Her bir devirde devir başlangıç tarihinde bankalarca uygulanan en yüksek mevduat faizi oranı, asıl alacağı devir sonuna dek yıllık olarak uygulanır. Devir başlangıç tarihlerinin tekabül etmediği ara dönemlerde mevduat faizi oranlarındaki artışlar veya azalmalar dikkate alınmaz. Faiz başlangıç tarihinden ödeme tarihine dek kaç devir geçtiği ve her devre ait faiz oranı belirlenir. Devir kesirleri ise günlük olarak hesaplanır. Kesirli olan (tam olmayan) devirde kaç gün gecikme olduğu belirlenir ve devre ait YILLIK faiz oranının günlerin toplamına karşılık gelen oranı bulunur. Geçen her devir için bulunan faiz oranları toplanır ve asıl alacağı uygulanır.	Her bir devre uygulanacak oran, devir başlangıç tarihinde en yüksek mevduat faizi veren bankadan sorulur. TCMB tarafından yayınlanan Azami Mevduat Faizi Oranları: 24.05.2018-06.06.2018 % 22 07.06.2018-11.06.2018 % 25 12.06.2018-12.08.2018 % 28 13.08.2018-14.08.2018 % 30 15.08.2018-13.09.2018 % 35 14.09.2018- % 40
AZAMİ İŞLETME KREDİSİ FAİZİ 6356 m.18/3 ve m.53/2	Kanuni işçilik alacakları dışında kalıp Toplu iş sözleşmesinden kaynaklı ilave ayni ve nakdi alacaklar için uygulanır. Örneğin asgari ücret miktarı için azami mevduat faizi, asgari ücreti geçen miktar için azami işletme kredisi faizi uygulanır. Örneğin fazla çalışma ücretlerinin %50'ye kadar olan miktarına azami mevduat faizi, %50'yi aşan miktarlarına işletme kredisi faizi uygulanır. Zamanaşımı başlangıcı, zamanaşımı süresi ve faiz başlangıç tarihi normal işçi alacaklarında olduğu gibidir. İşçi sendikası aidatı Her ay aidatı için ayrı olarak her ay sonu-5 yıl-Toplu sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa işverenin temerrüde düşürüldüğü tarih	İşletme kredisi veren bankalarının işletme kredilerinde temerrüt tarihi itibarıyla uyguladığı YILLIK en yüksek faiz oranı uygulanır. Faiz oranı dava konusu yapıldığı takdirde, tarafların bildirdiği bankalardan faiz başlangıç tarihinde uygulanan yıllık en yüksek işletme kredisi faiz oranları sorulur. Kanun bankaların kamu bankası olmasını zorunlu kilmamıştır. Ancak bankaların Türkiye Halk Bankası, Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye Kalkınma bankası gibi işletme kredisi veren kamu bankaları olması gerektiği şeklinde Yargıtay içtihatları vardır. Merkez bankasından sorulması gerektiğini söyleyen Yargıtay kararları da bulunmaktadır. (Yargıtay 9. E:1998/3831 K:1998/3093 T:03.03.1998)	Azami mevduat faizi gibi hesaplanır.	Her bir devre uygulanacak oran, devir başlangıç tarihinde en yüksek işletme kredisi faizi veren bankadan sorulur.
KAMU FAİZİ 6183 m.51, Anayasa m.46/son	Vergi, resim, harç, prim, aidat vs. tüm kamu alacakları Ait olduğu yılı takip eden yılbaşından itibaren 5 yıl içinde tahakkuku yapıp ihbarnamesi tebliğ edilmeyen veya tebliğ edilmesine rağmen vade tarihini takip eden yılbaşından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmeyen veya tahsile yönelik işlem yapılmayan alacaklar zamanaşımına uğrar. (213 sayılı kanun m.114, 6183 sayılı kanun m.102) Tahakkuk veya Vade tarihi-5 yıl-Vade tarihi Kamulaştırma bedeli Mülkiyetin idareye devri tarihi-10 yıl-Mülkiyetin idareye devri tarihi	6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında kanunun 51. maddesi uyarınca kamu alacakları ile Anayasanın 46/son fıkrasına göre kamulaştırma alacaklarına uygulanacak olan gecikme zammı oranları Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir.	Her ayın alacağı için ayrı olarak AYLIK oran üzerinden AYLIK faiz hesaplanır. Ay kesirleri ise günlük olarak hesaplanır. Geçen her aya uygulanacak faiz oranı, ayın içinde bulunduğu döneme göre belirlenir. Faiz başlangıç tarihi esas alınarak AYLIK devreler oluşturulur. Faiz başlangıç tarihi örneğin ayın on sekizi ise oluşturulan tüm aylık devirlerin başlangıç tarihi de her ayın on sekizi olur. Faiz başlangıç tarihinden ödeme tarihine dek kaç aylık devir geçtiği ve geçen her aylık devre ait faiz oranı belirlenir. Devir kesirleri ise günlük olarak hesaplanır. Kesirli olan (tam olmayan) devirde kaç gün gecikme olduğu belirlenir ve aya ait AYLIK faiz oranının günlerin toplamına karşılık gelen oranı bulunur. Geçen her aylık devir için bulunan faiz oranları toplanır ve asıl alacağı uygulanır.	Dönemler ve AYLIK Oranlar 21.01.2000-01.12.2002 % 6 02.12.2000-28.03.2001 % 5 29.03.2001-30.01.2002 % 10 31.01.2002-11.11.2003 % 7 12.11.2003-01.03.2005 % 4 02.03.2005-20.04.2006 % 3 21.04.2006-18.11.2009 % 2,5 19.11.2009-19.10.2010 % 1,95 19.10.2010-04.09.2018 % 1,4 05.09.2018- % 2

TECİL FAİZİ 2577 m.28 / 6, 213 m.112/4, 6183 m.48	Vergi, resim, ikmalen tarhiyata dayanan tapu harçları, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafları, vergi cezası, para cezası ve gecikme zammı, tecile konu olan kamu alacaklarıdır. (213 m.112/4, 6183 m.48) Tam yargı ve vergi davalarında hükmedilen meblağın idarece hak sahibine geç ödenmesi durumunda da tecil faizi uygulanır. (2577 m.28/6)	Tecil faizi oranları Maliye bakanlığı tarafından yıllık oran olarak belirlenmektedir.	Tecil edilecek alacak miktarı ve vade tarihi belirlenir. Daha sonra alacağın kaç taksitde bölüneceği ve her bir taksitin ödeme tarihi belirlenir. Her taksit için vadeden itibaren ödeme tarihine dek kaç DÖNEM geçtiği ve her bir dönemde de kaç GÜN geçtiği bulunur. Daha sonra kanuni faiz gibi hesaplama yapılır.	Dönemler Ve YILLIK Oranlar 21.11.2009-20.10.2010 % 19 21.10.2010-05.09.2018 % 12 06.09.2018- % 22
YABANCI PARA FAİZİ 3095 m.4a	Yabancı para borcu ihtiva eden kambiyo evrakları (çek, bono, poliçe) Vade tarihi-3 yıl-Vade tarihi Yabancı para üzerinden yapılan sözleşmeler Sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih-10 yıl-Sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih (İcra takiplerinde yabancı para ile birlikte o günün Türk parası karşılığının yazılması zorunludur.)	Alacaklı, hangi bankanın yabancı para mevduat faizi oranı yüksek ise o bankanın oranını uygular. Bankaların kamu bankası olması zorunludur. Fiili uygulamada gerek alacaklılar ve gerek icra daireleri Merkez Bankasının Web sitesinde ilan ettiği oranları uygulamaktadırlar. Ancak faiz oranına itiraz edildiği takdirde mahkemeler, tarafların bildirdiği kamu bankalarından fiilen uyguladıkları YILLIK mevduat faiz oranlarını sormaktadırlar ve sunulan en yüksek orana göre faize hükmetmektedirler.	Azami mevduat faizi gibi oluşturulan yıllık devirlere göre hesap yapılır. İcra takiplerinde takip veya ödeme günü kurlarından hangisinin talep edildiği de belirtilir. Ödeme günü kuru tercih edildiğinde takip alacağı yabancı para alacağı olarak değerlendirilir ve asıl alacağa en yüksek yabancı mevduat faizi uygulanır. Takip günü kuru tercih edildiği veya tercih yapılmadığı takdirde Türk lirasına çevrilen alacağa ticari faiz uygulanır. (Yargıtay 12. HD, E:2006/12270 K:2006/15287 T:11.07.2006)	Her bir devre uygulanacak oran, devir başlangıç tarihinde ilgili yabancı para için en yüksek mevduat faizi veren kamu bankasından sorulur.

AYLIK ORAN ÜZERİNDEN AYLIK FAİZ HESAPLAMA: Faiz = Anapara x Dönem Ay Sayısı x Dönem Aylık Faiz Oranı / 100

100 AYLIK ORAN ÜZERİNDEN GÜNLÜK FAİZ HESAPLAMA: Faiz = Anapara x Dönem Gün Sayısı x Dönem Aylık Faiz Oranı / 3000

FAİZLER	UYGULANDIĞI ÖRNEK ALACAKLAR ZAMANAŞIMI BAŞLANGICI – ZAMANAŞIMI SÜRESİ – FAİZ BAŞLANGICI	ORANLAR	HESAPLAMALAR	DÖNEMLER VE ORANLAR
KANUNİ (ADİ) FAİZ 3095 m.1	Adi alacak sözleşmeleri Sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih-10 yıl-Sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih İhbar tazminatı Fesih tarihi-5 yıl- İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih Yıllık izin ücreti Yıllık izin ücreti alacağının tümü için fesih tarihi-5 yıl- İşverenin temerrüde düşürüldüğü tarih Haksız fiil maddi ve manevi tazminat Öğrenme tarihi-2 yıl her durumda olaydan itibaren 10 yıl veya ceza zamanasını-Olay tarihi Tam yargı davası Hizmet kusurunu öğrenme tarihi-1 yıl ve her durumda 5 yıl-Temerrüt tarihi İşveren kötü niyet tazminatı Fesih tarihi-5 yıl- Borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih Sebeptsiz zenginleşme Öğrenme tarihi-2 yıl her durumda zenginleşme tarihinden itibaren 10 yıl-Zenginleşme tarihi (Zenginleşen iyi niyetli ise faiz başlangıcı borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarihtir) Gazeteci ve Denizci kadem tazminatı Fesih tarihi-5 yıl-Temerrüt tarihi İş kazası maddi ve manevi tazminat Kaza tarihi-10 yıl-Kaza tarihi Kira ve Ecrimisil Her ay için ayrı olarak ay sonu-5 yıl- Borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih Kamu zarar alacağı Zarar tarihini takip eden yılın başı-10 yıl-Zarar tarihi Tüketiciye yönelik satış dolayısıyla satıcının alacağı Sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih-5 yıl-Sözleşmede ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih	29.04.1926 tarihinde yürürlüğe giren 818 sayılı Borçlar kanunun 72. maddesi, yıllık faiz oranını %5 olarak belirlemiş idi. 22 mart 1303 tarihli Mürabaha nizamnamesi de, adi alacaklarda sözleşmeyle yıllık faiz oranının %9'a kadar artırılacağını düzenlemiş idi. 19.12.1984 tarihinde yürürlüğe giren 3095 sayılı yasanın 5. maddesi, Borçlar kanununda ve Ticaret kanununda faiz oranlarını düzenleyen hükümleri ve ayrıca Mürabaha nizamnamesini yürürlükten kaldırmış, aynı yasanın 1. maddesi de, kanuni faiz oranını %30 olarak belirlemiş, ancak Bakanlar Kuruluna bu oranı yüzde seksene kadar artırma veya indirme yetkisi de vermiştir. 1997/9807 sayılı bakanlar kurulu kararı ile 01.01.1998-31.12.1999 dönemi kanuni faiz oranı %50 olarak uygulanmıştır. 3095 sayılı yasanın 1. maddesi, 18.12.1999 tarihli 4489 sayılı yasanın 1. maddesi ile değiştirilmiş, buna göre Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı Reeskont oranı, sonraki yıl için kanuni faiz oranı olarak belirlenmiştir. 30 Haziran günü uygulanan reeskont oranı eğer önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan az veya fazla ise, bu durumda yıl iki döneme bölünmüş, yılın ikinci yarısında 30 haziran tarihindeki reeskont oranı geçerli olmuştur. Reeskont oranının uygulandığı süreçte yıllık veya yarım yıllık dönemler söz konusu olmuştur. 3095 sayılı yasanın 1. maddesi, 5335 sayılı yasanın 14. maddesi ile 30.04.2005 tarihinden geçerli olmak üzere tekrar değiştirilmiş, 01.05.2005 tarihinden itibaren uygulanmak üzere kanuni faiz oranı yıllık % 12 olarak belirlenmiş, Bakanlar kurulu da bu oranı yüzde onuna kadar indirmeye veya iki katına çıkarmaya veya kanuni faiz oranını aylık olarak belirlemeye yetkili kılınmıştır. Bu tarihten itibaren artık reeskont oranı dikkate alınmamıştır. 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 01.01.2006 tarihinden itibaren kanuni faiz oranı yıllık %9 olarak belirlenmiştir.	Her dönem için ayrı olarak YILLIK oran üzerinden GÜNLÜK faiz hesaplanır. Faiz başlangıç tarihinden itibaren ödeme tarihine dek geçen süre içinde bulunan her dönem için ayrı faiz hesaplanmalıdır. Faiz başlangıç tarihinden itibaren ödeme tarihine dek geçen süre içinde bulunan her dönemde kaç gün geçikme olduğu belirlenir, daha sonra döneme ait YILLIK faiz oranının günlerin toplamına karşılık gelen oranı bulunur, daha sonra her dönem için bulunan faiz oranları toplanır ve asıl alacağa uygulanır. Yıllık oran üzerinden günlük faiz hesaplanırken yılın 360 gün ya da 365 gün olarak kabul edilmesi konusunda birbirinden farklı kararlar bulunmaktadır. Genel teamülde bir ayın 30 gün kabul edilmesi yılın 360 gün kabul edilmesini gerektirmiştir. Yılın 360 gün kabul edilmesi halinde aşağıdaki formülde 36500 (365 x 100) olan paydanın 36000 (360 x 100) yapılması gerekmektedir.	Dönemler Ve YILLIK Oranlar 29.04.1926-19.12.1984 % 5 19.12.1984-31.12.1997 % 30 01.01.1998-31.12.1999 % 50 01.01.2000-30.06.2002 % 60 01.07.2002-30.06.2003 % 55 01.07.2003-31.12.2003 % 50 01.01.2004-30.06.2004 % 43 01.07.2004-30.04.2005 % 38 01.05.2005-31.12.2005 % 12 01.01.2006- % 9

TİCARİ TEMERRÜT FAİZİ 3095 m.2/2	Aksi bir oran kararlaştırılmadığı sürece tüm ticari işlerde; temerrütten önce anapara faizi ödenmesi gerekiyor ise kanuni faiz oranı, temerrüt halinde ise ticari faiz oranı uygulanır. Ticari sözleşmeler Sözleşme ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih-10 yıl (inşaat ve imalat işleri gibi bazı sözleşmelerde 5 yıl)-Sözleşme ifa tarihi varsa bu tarih yoksa borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih Tacirin sebepsiz zenginleşmesi Örneğin bankanın sözleşme olmaksızın müşterisi hesabından kesinti yapması, tacirin sebepsiz zenginleşmesi sayılır. Öğrenme tarihi-2 yıl her durumda zenginleşme tarihinden itibaren 10 yıl-Zenginleşme tarihi Tacirin ticari işine veya ticari itibarına yönelik haksız fiiller Örneğin kaçak elektrik kullanma, tacire karşı haksız fiil sayılır. Öğrenme tarihi-2 yıl her durumda olaydan itibaren 10 yıl veya ceza zamanasımı-Olay tarihi Kambiyo evrakları (çek, bono, poliçe) Vade tarihi-3 yıl-Vade tarihi Fikri haklar Öğrenme tarihi-2 yıl her durumda olaydan itibaren 10 yıl veya ceza zamanasımı-Olay tarihi Tüketicinin ayıplı mal ve hizmetten dolayı iade alacağı Ayıp ihbarının yapıldığı tarih-10 yıl-Temerrüt tarihi Tüketicinin ayıplı mal ve hizmetten dolayı uğradığı zarar için tazminat alacağı Ayıplı mal ve hizmetten zarar tarihi-10 yıl-Temerrüt tarihi	6762 sayılı Türk Ticaret kanunun 9. maddesi, ticari faiz oranının belirlenmesinde 818 sayılı Borçlar kanunun 72. maddesine atfı yapılmış idi. 3095 sayılı kanunun 1. maddesi, kanuni faiz olarak belirlenen sabit oranın gerek adı alacaklarda ve gerek ticari alacaklarda uygulanacağını, ancak reeskont oranının kanuni faiz oranından yüksek olması halinde ticari faiz oranının reeskont oranına göre belirleneceğini düzenlenmiş idi. Aynı kanunun 2. maddesinde 4489 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, artık reeskont oranının kanuni (adi) faiz oranı sayılacağı, dolayısıyla reeskont oranının hem adı alacaklarda ve ticari alacaklarda uygulanacağı, ancak avans faiz oranının reeskont (kanuni) faiz oranından fazla olması durumunda avans faiz oranının ticari faiz oranı olarak uygulanacağı düzenlenmiştir. 5335 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle sadece kanuni faiz oranının belirlenmesinde reeskont oranından vazgeçilmiştir. 4489 sayılı kanunun ticari faize ilişkin getirdiği hükümler ise halen yürürlüktedir. Ticari temerrüt faizi uygulamalarında dönemler ve oranlar takvim yılı esas alınarak YILLIK veya YARIM YILLIK olarak belirlenir. Merkez Bankasının yayınladığı avans faizi oranlarına 31 Aralık ve 30 Haziran günü bakılır. Avans faiz oranı kanuni faiz oranından fazla ise, bu durumda Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü uyguladığı avans faiz oranı sonraki yıl için ticari faiz oranı olarak uygulanır. 30 Haziran tarihinde uygulanan avans faiz oranı bir önceki yılın 31 Aralık tarihinde uygulanan avans faiz oranından 5 puan alta veya üstte ise, bu durumda yıl iki döneme bölünür ve 1 temmuz-31 Aralık dönemi için 30 Hazirandaki avans faiz oranı uygulanır.	Her dönem için ayrı olarak YILLIK oran üzerinden GÜNLÜK faiz hesaplanır. Hesaplama kanuni faiz gibidir. Ticari Faiz tabiri, 4489 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan önce 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin kanunun 1/1. maddesine göre belirlenecek yasal faiz oranını ifade etmekteydi. (Yargıtay HGK E:1997/11-278 K:1997/529 T:11.6.1997) Değişikliğin yürürlüğe girdiği 01.01.2000 tarihinden önce dava dilekçesinde ticari faiz talep edilmiş ancak oran belirtilmemiş ise mahkemece kanuni (adi) faize hükmedilirdi. Değişikliğin yürürlüğe girdiği 01.01.2000 tarihinden sonra ise, ticari faiz tabiri, 3095 sayılı kanunun 2/2. maddesinde açıklanan avans faiz oranını ifade etmektedir. (Yargıtay 11.HD, E:2004/2192 K:2004/3206 T:29.03.2004) Değişikliğin yürürlüğe girdiği 01.01.2000 tarihinden sonra dava dilekçesinde ticari faiz talep edildiği takdirde oran belirtilmesi bile mahkemece ticari avans faizine hükmedilmektedir.	Dönemler Ve YILLIK Oranlar 29.04.1926-19.12.1984 % 5 19.12.1984-31.12.1997 % 30 01.01.1998-31.12.1999 % 50 01.01.2000-30.06.2002 % 70 01.07.2002-30.06.2003 % 64 01.07.2003-31.12.2003 % 57 01.01.2004-30.06.2004 % 48 01.07.2004-30.04.2004 % 42 01.05.2005-30.06.2005 % 42 01.07.2005-31.12.2005 % 30 01.01.2006-31.12.2006 % 25 01.01.2007-31.12.2007 % 29 01.01.2008-30.06.2009 % 27 01.07.2009-31.12.2009 % 19 01.01.2010-31.12.2010 % 16 01.01.2011-31.12.2011 % 15 01.01.2012-31.12.2012 % 17,75 01.01.2013-31.12.2013 % 13,75 01.01.2014-31.12.2014 % 11,75 01.01.2015-31.12.2016 % 10,50 01.01.2017-30.06.2018 % 9,75 01.07.2018- % 19,50
TEDARİK TEMERRÜT FAİZİ 6102 m.1530	Ticari sözleşmeler Sözleşmede ödeme günü tayin edilmiş ise zamanasımı ve faiz başlangıcı bu tarihtir. Sözleşmede ödeme günü belirlenmemiş ise; teslimden önce fatura gönderilmiş ise teslimden itibaren, teslimden sonra fatura gönderilmiş ise faturanın alındığı tarihten itibaren, faturanın alın tarihi belli değil ise teslim tarihinden itibaren, kabul veya gözden geçirme usulü olan hallerde kabul veya gözden geçirmeden önce fatura gönderilmiş ise kabul veya gözden geçirmenin gerçekleştiği tarihten itibaren 30 günlük sürenin sonu, zamanasımı ve faiz başlangıcıdır. Burada bahsedilen 30 günlük süreler yerine sözleşmeyle daha uzun süreler kararlaştırılabilir. Ancak alacaklı küçük ölçekli işletme (KOBİ) ise veya alacaklı tarım veya hayvan üreticisi ise veya borçlu büyük ölçekli işletme ise, teslim tarihinden veya faturanın alındığı tarihten veya gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı tarihten itibaren 60 günlük süreden daha uzun süreler sözleşmeyle kararlaştırılmaz. Zamanasımı 10 yıldır.	Ticari işletmeler arası mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan ve iki tarafın tacir olduğu ticari işlemlerde kanundan veya sözleşmeden kaynaklı borcu ödemede temerrüde düşen borçlunun ödeyeceği en düşük ticari faiz oranı, normal ticari temerrüt faizi oranından en az %8 fazla olmak koşuluyla Merkez bankası tarafından belirlenir. Merkez bankası, alacağın tahsili masrafları için aşgari giderim tutarını da belirlemektedir. (6102 m.1530/7) Tedarik temerrüt faizi uygulamalarında dönemler ve oranlar, (ticari temerrüt faizi uygulamalarına paralel olarak) takvim yılı esas alınarak YILLIK veya YARIM YILLIK olarak belirlenir.	Her dönem için ayrı olarak YILLIK oran üzerinden GÜNLÜK faiz hesaplanır. Hesaplama kanuni faiz gibidir.	Dönemler Ve YILLIK Oranlar 01.01.2013-31.12.2013 % 15 01.01.2014-31.12.2014 % 12,75 01.01.2015-31.12.2016 % 11,50 01.01.2017-31.12.2018 % 10,75 01.01.2019- % 21,25
BİNA GENEL GİDER FAİZİ 634 m.20	Aidat şeklinde ödenmesi karar altına alınan bina ortak gideri Her ay aidatı için ayrı olarak her aybaşı-5 yıl-Borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih Aidat şeklinde olmayıp bir kerede ödenmesi karar altına alınan bina ortak gideri Karar tarihi-10 yıl-Borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih	02.01.1965 tarihinde yürürlüğe giren 634 sayılı kat mülkiyeti kanunun 20. maddesi, kat maliklerinin ortak giderlere katılımını düzenlemiştir. Ödemenin gecikmesi halinde genel hükümlere göre kanuni faiz uygulanmakta idi. Aynı kanunun 20. maddesinde 13.04.1983 tarih ve 2814 sayılı kanunla değişiklik yapılmış ve ödenmeyen giderler için aylık yüzde on gecikme tazminatı ödeneceği düzenlenmiş idi. 28.11.2007 tarihinde yürürlüğe giren 14.11.2007 tarihli 5711 sayılı kanun ise, yüzde onluk oranı yüzde beşe indirmiştir.	Aidata AYLIK faiz oranının uygulanacağı dönemler için KAMU FAİZİ gibi hesap yapılır. Aidata YILLIK yasal faiz oranının uygulanacağı dönem için KANUNİ FAİZ gibi hesap yapılır.	Aidata YILLIK Yasal Faiz Oranının Uygulanacağı Dönem 02.01.1965-12.04.1983 Aidata AYLIK Oranın Uygulanacağı Dönemler 13.04.1983-28.11.2007 % 10 28.11.2007- % 5

TECİL FAİZİ HESAPLAMA: Faiz= Taksit Asıl Alacağı x Dönem Gün Sayısı x Dönem Yıllık Faiz Oranı / 36000

YILLIK ORAN ÜZERİNDEN GÜNLÜK FAİZ HESAPLAMA: Faiz = Anapara x Dönem Gün Sayısı x Dönem Yıllık Faiz Oranı / 36500